

BŘEZEN 1911.

ČÍSLO 3.

FR. MLÉČKA.

Paedagogická reforma a křesťanská výchova.

Na poli výchovném vyvstávají nové a nové náměty, které k nám přicházejí hlavně z Německa, kdež mají buďto svou kolébku aneb, kamž se pravidelně přes Anglii dostaly z Ameriky.

Mnohé z nich nabyly již u nás domovského práva — a nejsou původu ani dost málo křesťanského — a proto třeba si moderních, reformních proudů paedagogických všimati, aby nás nezastihly nepřipraveny.

P. Schwander O. S. B.¹⁾ významně upozorňuje: „Jest to vskutku velká taktická chyba, nejprve nějaký obor vědy úplně nechati v rukou protikatolických, svobodomyšlných, ano křesťanství nepřátelských, a pozdě teprv s velkou námahou a s posměšným poukazem našich protivníků na naši neplodnou minulost, chtíti si vybojovati právo na spolurozhodování.“

Vždyť není snad ani jednoho poblouzení, aby v něm nebyla skryta nějaká pravda! A tak se stává, že při zkoumání různých bludů přichází se na poznatky nepopíratelné ceny, na bohaté poklady, které se nahromadily v rukou našich protivníků. „Paedagogická reforma a „křesťanská moudrost výchovná“ — na první pohled dva málo harmonické pojmy — praví mnichovský Dr. Th. Fr. Eggersdorfer, mluvě o tomto thematu.²⁾ Značíť „reforma“ bouřlivou touhu do předu, nespokojenost se stávajícím, touhu po něčem novém, nebývalém. „Moudrost“ pak jest dcerou dlouhé zkušenosti, miluje tradici a staré, ujeté koleje. A přece třeba obě přivést v soulad v dobách, kdy nové ideje snaží získati si vliv na výchovu. V takových dobách žijeme my. Od konce 18. století nevolalo se tak hlasitě po reformě výchovy jako právě dnes. Mnozí odevzdávají se těmto novým proudům bez kritiky, s velkým nadšením. Tušíť v novotě nápravu, vidí v ní pokrok, budoucnost.

¹⁾ Schweizerische Kirchenzeitung 1909 č. 34. a 35.

²⁾ Pharos 1910 č. 11.

Než pohled do dějin výchovy mohl by je poučiti, že cenné novoty neuplatnily se nikdy pouhou touhou po novotě, příkrou negací starého a radikálním přerušáním s minulostí. Pouhé nadšení pro reformu nedokáže ani dnes ničeho; veděť k neklidu, k paedagogické anarchii. Ona se musí nejprve poraditi, umírniti, musí bráti zřetel na zkušenost čerpanou z minulosti. A tato jest na poli paedagogickém křesťanská, vyplynulá z ducha křesťanství. A tak možno nám „křesťanskou moudrost výchovnou“ ve vlastním nitru postaviti za soudce „moderní paedagogiky reformní“, — za soudce, který nám ponechá radost a nadšení z reformy, který nás ale též upozorní na scestí, na něž by nás nová paedagogika mohla uvést.

I.

Ujasněme si nejprve pojmy: paedagogika, reformní paedagogika, moudrost výchovy — jak je vysvětluje Dr. Eggersdorfer.

1) Co vlastně rozuměti paedagogikou, co je výchova a nauka o výchově, toť otázka, o níž dosud duchové se prou. Jedni praví: „Paedagogika je věda“; snad mladá, nová věda, ale přece tak pevně založená a odůvodněná a s tak bohatými vyhlídkami na zkušebním poli, jako kterákoliv ze starších disciplin. Žádná z vědeckých method není před ní uzavřena. Na filosofické analýsi a synthesi staví svůj systém, dle pravidel historické kritiky prodělává své dějiny, a v době nejnovější slouží jí i pokus k exaktnímu odůvodnění jejich nauk. — Tak jedni!

Druzí praví „paedagogika je umění“. Práce výchovná vyplývá z nazírání, z osobnosti tak subjektivně a volně, jako kterákoliv umělecká činnost. — „Když stojím před svými 50 hochy“ praví ideální Schulmeister ve „Flachsmannu vychovateli“ „pak vystává přede mnou 50 duší a 50 výtvorů — když těch 50 srdcí ke mně lne a já jim podávám to nejlepší, nejkrásnější, co mám, pak je každý třetí vetřelcem, pak vyvěrá z mé vlastní síly zákon mé působnosti. Když stojím před svými 50 mladíky, pak je v chodu 51 výhni, v jejichž ohni kuje se budoucnost, nikoliv minulost“¹⁾ Z tohoto názoru, z tohoto pojetí paedagogiky jako umění vyšla většina paedagogické reformní literatury. Ovšem ne jedině z ní.

Stává však ještě třetí pojem paedagogiky: „Výchova je věcí empirie, zkušenosti“. Jako reformní paedagogika do budoucna tihne, tak ohlíží se paedagogika zkušenosti do minulosti. Své názory ukládá v pozorováních, v radách, pravidlech — a ve formě slavnostní v průpovědech a pravidlech moudrosti.

A tak možno mluviti o paedagogice vědecké, paedagogice reformní, o paedagogice zkušenosti a moudrosti. Ovšem i vědecká paedagogika stává se reformní, jakmile své poznatky do praxe uvádí; a též paedagogika zkušenosti chce slouiti vědeckou, když svá pravidla v systém uvádí.

Všechny tři názory uplatňují se v paedagogické literatuře; a každý má své právo a též svůj vlastní význam.

¹⁾ Otto Ernst: „Flachsmann vychovatel“.

a) Věda hledá nutné a trvalé zákony. „Celek přehlížeti a jednotlivosti prozkoumati“, toť její dvojitý úkol. Tak získává svůj „obor vědění“, který z generace na generaci se přenáší, vysvětlován a doplňován bývá, a který pak podává se v „pojmech a větách“. Pojmy ukládá ve vědecké „terminologii“, poučky — pak formuluje v „zákony“, které pro její obor mají platnost. —

Pro paedagogiku je jistě třeba, aby se povznesla k této určité, jasné výši vědeckosti. Ale uznejme to: tento rozmach je teprve v začátcích. Dosud není v paedagogice pevného systému, není pevné terminologie a všeobecně uznaných pouček. A i potom, kdyby toho všeho dosáhla, ani pak nepostačí sama vědecká paedagogika. Jestli výchova věcí věčně vířícího života, jest účinkem a zároveň prostředkem v neustávajícím vývoji. Co dnešek žádá, co zítřek bude chtít, to vědecká paedagogika nikdy nevyzkoumá. Jako věda bude vždy pokulhávati za skutečným životem. K tomu třeba hybnějšího druhu paedagogiky, který neptá se s vědou: jak a proč — a takovou je paedagogika reformní.

b) Paedagogika reformní je starší než vědecká. Ba snad první paedagogický projev byl původu reformatorského. Jisto jest, že to, co Erasmovi, John Loke-ovi a Rousseau-ovi, Basedovu a Pestalozzimu vnutilo péro do ruky, nebyl zájem vědecký, nýbrž touha po reformě. Změna stávajících poměrů, zlepšení jich, otevření nových drah bylo vždy charakteristickou známkou tohoto druhu paedagogiky. — Paedagogika reformní, ač se vydává za samostatnou, autonomní, přece vždy je odvislou od časových proudů, v nichž vzniká; od náboženských, filosofických, sociálních hnutí, z nichž i vyrůstá. Reformní paedagogika jest orgánem, který uvádí výchovu mládeže s ostatním vývojem kultury v souhlas a naopak zase sama stává se hybným činitelem v ní. A tím vysvětluje její význam, její moc a její právo.

Vzpomeňme jen na kulturní převrasy, v nichž tento druh paedagogiky v prvních řadách stál: Od školy klášterní k scholastice, od scholastiky k humanismu, od humanismu k osvícenství. A též dnes! Nepřehledná literatura, která napsána v posledních letech o tělesné výchově, o hře a sportu, o školách v lese a výchovných ústavech na venkově, o výchově k umění, o literatuře mládeže, o škole pracovní, škole rukodělné, o státoobčanské výchově a paedagogice sociální, o péči o mládež, o soudech mládeže, o morální výchově atd. — pomíneme-li reformní snahy v jednotlivých oborech didaktiky; reforma slabikáře a metody vyučování jazykům, reforma kreslení a zpěvu, vyučování v laboratořích, školní kuchyně atd. — všechna tato sta námětů, nových cest, třeba přičísti na vrub reformní paedagogiky. Kdo by je chtěl všecky bez rozdílu zavrhnouti? Vždyť patří k nim i cenné elementy jako na př. Foersterovy ideje. Ale komu by také nebylo úzko při takové směsici problémů a názorů! V této směsici třeba měřítko, v tomto bludišti třeba ukazatele, a tím přicházíme

c) k paedagogice zkušenosti a moudrosti. Herbart přidělil reformní paedagogice za soudce paedagogiku vědeckou. „Die Wissenschaft ist die Heerstrasse durch den Wald des wild aufschieszenden Rasonnements“. Willmann, největší z moderních křesťanských paedagogů s ním souhlasí — a právem; poslední slovo, rozhodující kritiku dnešní paedagogiky třeba ponechati vědecké analýsi.

Než zde třeba říci: věda přichází pozdě. Místo důvodů příklad! Jak nějakou lavinou, tak překvapen byl paedagogický svět v posledních letech otázkou sexuální. Před r. 1900 není skoro ani zmínky o tomto problému, a dnes lavina jest již v údolí. A tu vidíme zjev, že v době kratší 10 let, tucty knih, sta článků a přednášek vyšlo o této otázce, s požadavky tak extrémními a přece zase tak silnými a nutnými, že i rozumný paedagog na čas mohl přijíti do rozpaků. A kde dostala se k slovu věda, ta klidná, jasná, z nedotknutelných zásad prýstící věda? A kdyby i byla promluvila, kdo by ji zde slyšel v té všeobecné pestré směsici?

Praktický paedagog potřebuje instanci, která je mu bližší, která bezprostředněji k němu mluví, než vědecká kritika. Ve zmíněném problému snad přihodí se leckterému čtenáři, že si musí přiznati: „proti důvodům nemohu sice ničeho namítati, ale něco takového v praxi provést, to krátce odporuje mému citu.“ A tento cit dobře radil a pozdější vědecká kritika jistě se přidá k tomuto paedagogickému citu.

Již Herbart uznal potřebu nějaké střední instance mezi paedagogickou teorií a praxí. On nazval tuto instanci „paedagogický takt.“ Tento je, praví Herbart „bezprostředním řiditelem praxe“, než „on utváří se teprve v praxi a sice vlivem toho, co v této praxi působí na náš cit.“¹⁾

Než za těchto okolností byl by tento takt ponechán náhodě, jinak byl by odůvodněn u jednoho, jinak u druhého, a byl by bez trvalé ceny. —

Máme-li se řídit zásadami „paedagogického citu“, pak musí ony míti spolehlivější základ, než jakým je subjektivní zkušenost a osobní takt.

A tento pevný základ má křesťanský vychovatel, neboť u něho vyvěrají tyto zásady z jeho náboženského přesvědčení a z jeho mravně vytříbeného svědomí. Křesťanský vychovatel přejímá svůj světový a životní názor z výchovného umění náboženství křesťanského.

O ceně tohoto křesťanského umění výchovného vynesli velicí paedagogové nejnadšenější chválu. Willman: „Na problémy dneška vystačí jen věda, která k moudrosti dospěla.“²⁾ „Moudrost je poznáním a smýšlením zároveň; ona spojuje vědu, práci a život.“

„Poslední a hlavní podmínkou k povýšení paedagogiky na vědu je: zapracování se křesťanského umění výchovného do vlastního oboru poznatků. (Das Hineinarbeiten der christlichen Erziehungsweisheit in ihren Erkenntnisbestand.)“

Je-li křesťanská moudrost výchovná“ již pro teorii paedagogickou tak důležitá, oč větší cenu má pro výchovnou praxi.

Tento způsob výchovy zná život ze života a vychovává dítě pro život, dovede je otužiti, aby žádná životní obtíž jej příliš netížila, dovede je zoceliti tak, že žádná tíže ctnosti není mu obtížnou.

¹⁾ Fr. Herbarts „Paedagogische Schriften“ von Bartholomäi sv. II. str. 68.

²⁾ Willmann: Geschichte des Idealismus.

Tato moudrost výchovná, která přihlíží k celku a všecké jednostrannosti se vystříhá, ta moudrost, která z víry a z ducha křesťanství plyne, ta moudrost, která bezprostředně v našem svědomí k nám mluví: ta jest to, kterou ve svém působení a smýšlení musíme učiniti soudcem nad měnícími se proudy paedagogické reformy.

(Dokončení.)

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy).

III. Údobí filosofická.

Obsah: 1. Filosofie orientální. — 2. Doba orientálsko-řecká. 3. Doba řecká. — 4. Doba řecko-římská. — 5. Filosofie pohanská a křesťanská. — 6. Doba patristická. — 7. Scholastika. — 8. Doba reformační. — 9. Doba nová. — 11. Úkol novo-idealismu.

1. — Jako náboženství a vzdělanost vůbec, tak i filosofie počíná na Východě. Kolébkou filosofie jest Indie. Tam již v dobách dřevních, jak nás poučují *Vedy*, básníci a kněží pojednávali o nejvyšších otázkách filosofických v básních a zpěvech náboženských. Probírají tu ovšem ponejvíce otázky theologické, ale stále častěji a hustěji proplétají je i úvahami filosofickými.

Brzy však zpěvy a básně theologické vystřídaly výklady převážně filosofické, laické, jež v podstatě obsahují nauku pantheistickou. Zprvu vykladatelé řídí se přesně dle učení *Ved* a slovou pravověrní, než brzo odchylní se od *Ved* nebo přímo jim odporují a upadají tak poněmáhlu v skepticism, v pochybovačnost. Prostý lid ovšem zůstává nadále v modloslužbě polytheistické.

Tuto epochu filosofie nazýváme dobou orientální. Vidíme tu všeobecnost prvotního názoru světového, ale zabředlou v nejasnost. Všestrannost, ježto *Vedy*, básně, výklady i soustavy objímají vše: dějiny, dogmata, vědy, umění i život veřejný a privátní; nejasnost, ježto znenáhla přecházejí v pantheism.

2. — Vzdělanost a názory indické rozšířily se z Východu do celého světa sice, ale nejvíce a nejsnáze k Řekům v jižní Itálii (*Graecia Magna*), na Sicilii, na pobřeží Malé Asie i ve vlastním Řecku. Mezi tímto čilým a obchodnickým národem dřevní tradice postupem doby přešla jednak v modlářský polytheism prostého lidu, jednak v pyšnou nevěru rozmařilých boháčů. Proti takovému názoru životnímu počalo brzy v duších hlubších hnutí opoziční vlivem Východu. Kněží k zachování dogmat hledali *mysteria* o nichž píše Herodot a Pausanias, básníci a učenci převáděli myšlení na vědomí mravní. Duchové filosofičtí, stoupenci Pythagora, snažili se o reformu jak myšlení, tak života i kultury. Největšímu vlivu těšil se

právě pantheism přicházející z Východu. Reformatoři pak buď jej plně přijímají, buď se snaží o názory jiné a končí také v pochybování. Jest to doba orientálsko-řecká nebo italo-řecká ježto hlavním sídlem byla jižní Itálie a Sicilie a pobřeží malo-asijské. Přijímá všeobecnost Východanů, jak vysvítá z nauk Pythagorejců, ale připravuje již rozlišení Sokratovské.

3. — V té době vlivy politickými vzdělanost přechází na poloostrov hellenský, zvláště do Athen. Tu rodí se filosofie, jako s a m o s t a t n á věda. Atheny staly se ohniskem filosofického snažení. V sofistickém bloudění, jež učinilo z filosofie čiré slovičkářství a řečnickou dovednost, vyvstal velký Sokrates, aby učinil nápravu a povznesl filosofii na výši dosud neznámou. „Poznej sama sebe“ stalo se základem filosofického zkoumání. Poznalo se, že jedině mravní sebepoznání jest schopno zušlechtiti člověka. Na tomto základě pak bylo teprve možno povznést se k přesnému přemítání o světě. Epochu charakterisují slavná dvě jména: Platon a Aristoteles; nazveme ji dobou řeckou. Rozlišení nabývá vrcholu; rozlišuje se Bůh a látka, látka a forma, různé formy atd. a všeobecnost povznáší se k názoru velmi vznešenému.

4. — Po nejvyšším rozpjetí hloubavého ducha řeckého za Sokrata, Platona a Aristotela, filosofie obrací se ke směru čirě praktickému. Klid mysli a rozkoš pokládá se za jedinou cestu k blaženosti. Filosofie jest učitelkou mravnosti a kázně, návodem ke ctnosti.

Praktický ten ráz filosofie, utužen ještě značněji přenesením filosofické kultury řecké do Říma. V imperiu římském filosofové a právníci vracejí se úplně k myšlence Sokratově a základ filosofie hledají jedině v nitru člověka, ve vědomí mravním, ve vůli lidské. Dobu tuto nazveme si dobou řecko-římskou, ježto velicí zástupcové žijí a působí jednak v Řecku jednak v Římě. Cicero, Seneka, Mark Aurelius stejně jako právníci římstí hledají soulad nauk řeckých s mravním vědomím a obecným smyslem člověka. Filosofie vytváří římské právo.

Postupem času ovšem toto přehnané lpění na stránce čistě praktické ve filosofii vede ke skepsi a čiré negaci. Tedy naprostý rozvrát a nejistota vyznačuje dobu před příchodem Krista. Veškero hloubání předchozí prohlašuje se za pochybné a nejisté.

5. — Jako v dějinách světových vůbec, tak i v dějinách vzdělanosti tvoří křesťanství mezník doby staré a doby nové. Stejně ve filosofii můžeme mluvit o éře pohanské a křesťanské. Láska, již učinilo si křesťanství svým základním kamenem, byla neznámou věcí u národů pohanských. Odtud rozdíl obou vzdělaností, odtud rozdíl mezi filosofii křesťanskou a pohanskou. Není tudíž křesťanství jen dalším rozvojem pohanství, nýbrž vzdělaností jinou, novou. Také ve filosofii značí křesťanství dobu opravy, sjednocení a doplnění filosofie. Ježíš Kristus svou naukou lásky nové, dosud neznámé světlo vrhl na záhady o Bohu, člověku, jejich poměru vzájemném, o životě posmrtném. Svět před Kristem a svět po Kristu jest rozdělen i ve filosofii.

Rozdíl filosofie pohanské a křesťanské spočívá v základě, v kriteriích a postupu. Filosofie pohanská tvořila svoje úsudky dle pouhé přirozenosti

člověka, kdežto filosofie po Kristu bere zřetel i na vztahy této přirozenosti lidské k záhadám vyšším — tedy rozdíl hned v základě. V člověku, který jest bytostí rozumovou, společenskou a náboženskou jsou vnější a vnitřní kritéria pravdy. Pohanství kriteriem byla samoláska, v křesťanství jest to láska k pravdě.

Z rozdílu podstaty a kritéria vyplývá i rozdíl postupu. Filosofie pohanská miluje metodu pochybování a zkoumání látky vědomí, křesťanská zase uznává nejvyšší pravdy a zkoumá pouze důvody, zkoumá pravdy podružné. Základní body filosofie jsou v poznání prvé příčiny, prvého důvodu a zákona. U filosofů pohanských postupuje se k ideí Boha abstrakcí, v křesťanství transcendencí, různě pohlíží se na původ světa a důvod poznání i na zákon mravní.

6. — „Poznej sama sebe“, jež bylo Sokratovi nejdůležitější pomůckou filosofie, stává se v křesťanství zákonem a předpisem pro každého stoupence učení Kristova. Pokora, neznámá v pohanství vůbec, jest křesťanům nejlepší pomůckou sebepoznání. Filosofie, kterou rodí křesťanství jest tedy vsutku univěrsální, ana spočívá na celém vnitřním člověku. Ne zavrhuje tedy filosofie křesťanská filosofii pohanskou, nýbrž naopak staví na ní a vybírá z ní myšlenky příbuzné.

„Neznám filosofie stoické ani platonské ani aristotelské, nýbrž cokoliv dobrého která z těchto škol praví, to jmenuji filosofii“, praví Clemens Alexandrijský.

Jest ovšem tato první filosofie křesťanská, již nazveme dobou patristickou čili dobou sv. Otců, kusá a neucelená. Jedná o filosofii jen ve vztahu k theologii. Filosofické otázky nesouvisející s theologií nezkoumají se vůbec. Jediný sv. Augustin vytvořuje ucelenou soustavu filosofickou. Jím počíná philosophia perennis t. j. filosofie, jež vybírá pojmy neměnné, staví soustavu nesmrtelnou, jejímž základem jest láska. Povstávají proti ní sekty řecko-orientální nepřátelsky: Alexandrijští, Athenští, Hebrejští a gnostičtí filosofové, ale moudrost Otců značící první synthesu odolává snadno.

7. — Ne pouze příležitostně jako sv. Otcové, nýbrž soustavně a uceleně počínají psáti o filosofii doktoři církevní neboli scholastikové. Na podkladě sv. Otců a vědy antické upravují učení křesťanské. Filosofii dávají formu školskou t. j. předkládají záhadu, osvětlují, obhajují proti námitkám a naposled teprve rozumově, kladně dokazují. Nazýváme proto dobu tuto dobou scholastiky nebo dobou doktorů církevních. Když Arabové ve XII. století obnovili studium Aristotela, počíná i scholastika stavěti na soustavě Aristotelově. Za úkol filosofie pokládali důkaz, že jest naprostý soulad mezi pravdou zjevenou i rozumovou. Důkazy jejich bývaly neobyčejně jemné a strojené, tak že moudrost doktorů právem můžeme zvatí analytickou, jako jsme nazvali moudrost Otců synthetickou.

8. — Úpadek prvotní čisté víry a discipliny církevní přivodil nutně náboženskou i občanskou reformaci: negativní a protestantskou na straně jedné, pozitivní či katolickou na straně druhé. Oprava protestantská

zavrhl, vše dobré i zlé bez rozdílu, žádajíc opravu naprostou; katolická naproti tomu podržela dobré a snažila se o prohloubení a rozšíření jeho.

Týž duch opravy patrný jest v počátcích 16. stol. ve filosofii. Scholastika na sklonku středního věku příliš utkvěla na Aristotelovi a stávala se napolo pohanskou, jako pohanské byly mravy a zvyky u dvorů i valné části kněžstva. Pohanský ten duch způsobil nejen odloučení, nýbrž přímo nepřátelství vůči dávné filosofii křesťanské. Vystupují noví filosofové a hlásají nové, smělé, originelní myšlenky, jež střídají se s podivnými nápady a mladickým buřičstvím. Žádá se nová filosofie, neodvislá od církve a jakékoliv autority.

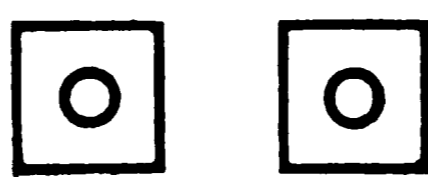
Mizí jednota filosofického bádání a nastává zápas jednotlivých, často naprosto odlišných, filosofických nauk. Nazveme si tedy dobu tuto **d o b o u r e f o r m a č n í** čili dobou oprav.

Pronikají hlavně dva směry: Jeden klade největší váhu na poznání ze zkušenosti zevnější a rodí různé nauky materialisticko-positivistické, druhý na poznání z čistého rozumu a dává původ naukám idealistickým. Jedním slovem bylo by možno také definovati tuto dobu: „kriticizm“, jehož vrchol značí filosofie Kantova. Nemyslíme však slovem kriticizm pouze nauku Kantovu, nýbrž souhrn snah doby, přípravných snah po filosofii jednotné.

10. — Filosofii definovali jsme výše jako snahu po jednotném, obecném názoru světa a života. Žádá tedy filosofie soulad mezi vědou a vírou, mezi vzdělaností a náboženstvím, pravdou a dobrem, hloubáním a uměním, filosofii dávnou i novější, zkrátka harmonii, jednotnost, obecnost životního názoru. A zdá se, že k tomuto konečnému studiu spěje filosofie nové doby, filosofie obnoveného idealismu: **n o v o i d e a l i s m u**. Víím, že neznačí konec bojů, ale značí konečné vítězství. Řeší problém poměru mezi světem vnitřním a vnějším, hledí vyrovnati porušenou rovnováhu lidského myšlení.

Děje se tak dvojm způsobem: návratem k minulosti a assimilaci. A dvojí tato snaha vede k vytvoření filosofie všelidské, obecné: **philosophia perennis**, jejíž prvky nalézáme stejně ve starověku, jako věku středním i době nové. Vývoj vědy a filosofie ukazuje na pravdy všeobecné, neměnné, věčné.

11. — Obnovení filosofie, sv. Tomáše Aquinského v katolicismu, stejně jako ideální snahy Solovjeva, Eukena, Blondela, Jamesa, Čády atd., atd. klestí a připravují půdu na všech stranách a ve všech zemích **znovuzrození, obnovení velké synthese filosofické nové doby**. Veškeru duševní činnost lidskou dob dávných i doby dnešní zladiti v mohutnou harmonii a zapěti kosmickým hymnem píseň míru, píseň jednoty a lásky — toť snaha a úkol filosofie nové doby — novoidealismu.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

IV.

Život dítěte před zrozením. Jeho narození.

Pátrání u matky po patologických okolnostech, jež mohly provázeti těhotenství a rušiti rozvoj dítěte, musí býti konáno velice svědomitě. Ptejme se po všeobecném stavu zdravotním matky za této periody, po nakažlivých nemocech, jež tehdy snad panovaly, a po úrazech, jež se snad za této doby přihodily. Tažme se i po živých dojmech, jež snad matka zakusila, jakož i po citovém stavu, jež tehdy prožívala.

Lékař musí poznati i zvláštní okolnosti, jež provázely slehnutí. Bylo normální? Bylo třeba užítí kleští? Bylo dolejší projítí obtížné? Dýchalo dítě hned samo, nebo bylo v takovém nebezpečení zadrženo se, že bylo třeba sáhnouti k umělému dýchání? Pupečník krvácel silně? Ukazovalo dítě nějakou význačnou znetvořeninu?

K těmto zprávám přistupují pak ještě ty, jež mohou rodičové nebo k dítěti za prvých měsíců volaný lékař podati: Mohlo dítě ssáti? Jeho zažívání fungovalo pravidelně? Byla jeho váha normální? Byly jeho kosti v normálním stavu? Byly jeho lupínky (fontanelly), jak měly býti? Děly se různé instinktivní a reflexní pohyby normálně? Dostavily se zuby včas? Měly za následek nějaké větší nebo menší onemocnění? Začalo dítě v obvyklém věku choditi, a byla chůze pravidelna? Zprávy o tom jsou nesmírně důležité, ježto nám dávají ve svém celku zřejmý a určitý pojem o stavu vniterné výživy a nám dovolují provésti diagnosu o vrozené nemoci nebo o nabyté méněcennosti.

V.

Tělesný stav dítěte.

Po úzkostlivě přesném šetření dle svrchu uvedených otázek bude se třeba (lékaři) obíratí tělem dítěte.

A. **V ý ž i v n ý s t a v.** Musí býti stanoveny velikost a váha dítěte a všeobecný stav tkaniv musí býti zkoumán (blednička, chudokrevnost, rliachitis, skrofulosa, tuberkulosa atd). Toto šetření je velice důležité, ale objasnění, jichž se nám tak dostává, jsou dle Demoor jen všeobecná; Demoor nemíní, že důkladné studie o relativních rozměrech různých částí těla a o úzkých vztazích, jež mají býti mezi jistými fysickými a určitými duševními stavy, podaly takové výsledky, aby jich tu mohlo býti použito. Ve dvou případech však přece možno z fysických vlastností dítěte uzavíratí na všeobecný stav, který provázen je zcela zvláštními následky therapeutickými a pedagogickými; Demoor tu míní *adenoidní* a *myxödema* *lössní* *zjevy*.

Pro důležitost a častost těchto pathologických stavů, podává Demoor důkladný obraz a popis symptomů těchto skupin nemocí.

A d e n o i d n í z b y t n ě n í. V dutině, jež leží za nosními dírkami nad jícnem, je lymfatické tkanivo, jež přetahuje větší část patrové stěny. Hypertrofie (nadmírné rozvinutí) tohoto tkaniva tvoří tak zv. adenoidní zbytnění. Toto zbytnění může více méně uzavřít horní dýchací otvory a tak zabránit nosnímu dýchání.

Jsou-li děti postiženy tímto zlem, vidíme to hned na nich; nosí „adenoidní masku“, jež postačí již sama k diagnose na tento neduh. Takové dítě má stále otevřená ústa; jeho příliš krátký hoření ret sotva pokrývá špatně zarostlé řezáky, pyskový a rtový žlábek je setřen, ochablé tváře zvedají se při každém vydechnutí, nos je špičatý, tenký, zakrnělý a úzkými dírkami opatřený; oči, jež někdy lehko šilhají, vykazují často na vnitřním koutku víček vystupující kožní záhyb, který dodává fysiognomii něco mongolského. Obličej je neobyčejně podlouhlý. Uši odstávají, kožní barva je žlutavá, čelisti hořejší zdají se méně vystupovati, vzdálenost kostí jařmových není normální. Čelisti hořejší se ve vývoji opozdily, kdežto čelisti dolejší dosáhla normálního vývoje, čímž vznikl zřejmý prognathismus (vyčnívání čelisti). Výraz obličeje je bezvýznamný a činí často nepříjemný dojem, jako obličej slabomyslného nebo idiota.

Adenoidním zbytněním postižené dítě nemůže nos vyčistiti; slintá, prská a slyší více méně těžko. V noci chrupe a spí s otevřenými ústy. Probouzí se často v noci najednou a potí se silně; mluví-li, huhňá. Jeho všeobecný rozvoj doznává značného opozdění, a jeho intelligence je obyčejně slabá. Děti takové jsou ponejvíce více méně melancholické; passivní a bez energie; jich schopnost pozornosti je slabá a jich vůle nestála.

M y x ö d e m. Myxödem byl pozorován obzvláště u dospělých a projevuje se různými poruchami. Tkaniva plní se vodou a způsobují později značné zhubnutí. Svalový system počíná churavěti a ukazuje postupující stahování se vláken; po nějakém čase dostaví se křečovitě ztrnutí a trhání (cukání). Dýchání je více méně obtížné, a poruchy srdce vystupují; intelligence se obmezuje. Různé jiné symptomy, projevují se v různých orgánech těla. — Tato nemoc, následek nedostatečné činnosti žlázy štítné, může již v nejranějším mládí vystoupiti; pak mívá za následek buď kretinismus nebo více méně vyznačený hypothyroidismus, který prokazuje jiné symptomy než kretinismus. Podstatné symptomy u takového dítěte jsou: příliš malá postava, vodnatá tkaniva, suchost kůže, nepravidelné lezení zubů, fysiologická neschopnost svalového systemu, srdeční poruchy, intelektuelní poruchy a zejména psychická passivita.

Jakmile jsou stanoveny nejhlavnější body všeobecné vniterné výživy, je nutno důkladné klinické zkoumání, jež vyšetří stav všech orgánů a zejména stanoví znetvořeniny lebky (vodnatost mozku, mikro-, skapho- a plagiocephalie), abnormity obličeje (zaječí pysk, vlčí tlama, nepravidelnosti patrového oblouku atd). nebo funkcionální nepravidelnosti, jako onanie a p.

Dříve než provedeme důkladné šetření dítěte až do detailů, je důležité, nabýti rychlého přehledu o podstatných, charakteristických vlastnostech

nemocného. Máme pak celkový přehled o individuu, který nám při dalším šetření může býti vodítkem, a nám při velmi význačných případech umožňuje jím ukončiti stanovení symptomů. Tyto věci třeba ihned vyšetřiti:

Rozumí dítě mluvenému slovu? K tomu dá se mu několik zcela jednoduchých otázek, nebo rozkazův a čeká se na jich zodpovědění nebo provedení. Řekněme na př.: Podej mi vodu! Otevři dvéře! Přines stolicí! Kde je tvůj nos? jazyk? — Rozumí dítě lépe obrazům než slovům? Ukažme mu obrazy, jež představují stolicí, stůl, strom a p. a tážeme se: Co je to? — Dítě jmenuje předměty, nebo ukáže zobrazené věci ve skutečnosti.

Vidí nebo rozumí dítě poloze, jež předměty zaujaly? Položme 2, 3 nebo 4 tužky na stůl, utvořme z nich rovnoběžky, trojúhelník a chtějme po dítěti, aby to nápodobilo. Na kus bílého papíru nakresleme čtverec a kruh, dítě ať se pokusí o tyže figury; nebo vezměme poleno, v němž jsou vyříznu ty geometrické figury (kruh, trojúhelník a p.) a dejme dítěti výřezky, aby je na příslušné místo zastrčilo.

Tato malá zkouška podává nám celou řadu důležitých údajů o zrakové a sluchové schopnosti dítěte, o schopnosti, dávatí pozor na zvuky a předměty, o stupni jeho porozumění a jeho duševního přizpůsobení se, jakož i stavu jeho řeči. Orientuje lékaře a umožňuje mu, aby pokračoval, v tom nebo onom směru, — bude-li toho třeba — v důkladném výslechu.

B. Stav nervového systému. Při zkoumání nervového systému musí býti co nejpečlivěji provedena zkouška reflexů, a to dle metody, jež se poněkud odchyluje od metody, když se zkoumá nervový stav u dospělého. Tři body třeba obzvláště důležité: 1) Způsob očních pohybů; 2) koordinace různých pohybů těla a 3) fysický stav řeči.

Nejprve poznámku o reflexech nemocného dítěte. Uvésti je v systém, je těžko, ba často nemožno, buď, že dítě se nemůže odhodlati pro příslušné svalové pohyby, buď, že všeobecná jeho nestálost veškerý experiment zneumožňuje. Podaří-li se příslušné pohyby vyvolati, shledáme obyčejně, že u většiny nervosních, nedisciplinovaných, chorobných a p. dětí síla se zvýšila, kdežto u dětí opožděných, jakož i u mnoha dětí jen lehce passivních se zdá, že síla je zmenšena.

Hlavní pohyby oka jsou reakce zřítelnic a pohybování bulvy. U mnoha zrůdných, opožděných nebo přepracovaných dětí neděje se rozšíření a stáhnutí pupil ani pravidelně, ani u obou očí zároveň. Sledují-li oči dětí rychle před nimi přestrčené předměty, pozorujeme u mnohých též, že se to děje trhavě, ježto zrakem nejprve několikráte na místě sem a tam bloudí, než zaujmou směr zrakový odpovídající pozorovanému předmětu. Tato pohybová porucha označuje u abnormálních dětí často se vyskytující nystagmus (třesení očí), který prozrazuje vždy povážlivý nepořádek v asociaci center a nepřesnosti jich práce.

(Pokračování).

Vychovatelna císaře Františka Josefa pro hochy v Brně.¹⁾

Referuje Dr. Vlastimil.

Jsouť ochranovny věru jedinou a bezpečnou hrází
proti prudkému návalu rozkacených žvlů společenských!

Nářky na úpadek mravní síly ve společnosti dnešní doby nejsou bezdůvodné. Málo se vychovává, zanedbávají se náležitě prostředky k výchově, opouštějí se bezpečné a osvědčené cesty výchovy, ztrácí se s myslí pravý cíl výchovy — mládež se zanedbává, pustne. Někde jsou kořenem zpustlosti nespořádané, znemravuělé poměry rodinné, jinde chudoba, jinde osiřelost. Čím hroznější a bolestnější je statistika mladistvých provinilců v posledních dobách, tím vítanější a záslužnější je zřizování ústavů pro zanedbané dítky, tím záslužnější je práce v takových ústavech.

Kdo klidně v bránu smrti vejít chce, ať nese vědomí si práce a lásky k lidstvu s sebou! — to vyznělo z duše každého nás po návštěvě a prohlídce chlapecké „Ochranovny“ zemské v Brně, na Nové ulici. Ta slova v plné míře splněna v zásadách a práci p. Ječmínka, ředitele ústavu toho, i jemu po boku pracujících učitelů odborných. Návštěva ústavu toho je plna poučných prvků praktických k výchově. Právě tu, v ochranově, kde je pohromadě tolik dítek, uštknutých již v útlém mládí jedem modernosti, člověk vystihne rozumem směr pravé výchovy, pozná sílu výchovy nábožensko-mravní.

Přítomné řádky dají nám nahlédnouti po všeobecné části o vzniku ochranoven, do ochranovny brněnské, jejího vedení nynějšího, do zásad ředitele jejího, jak je projevil ve své promluvě. Kéž vzbudí širší zájem a činnou účast pro blaho nešťastné mládeže zanedbané a zpustlé!

Čím dále, tím hůře — vyznívá jako z jedněch úst ode všech, kteří si svědomitě mládeže všimají. Nezabrání-li se v pravý čas nebezpečné nemoci, čeká nemocného klinika, nebo smrt. A ve výchově? Podobně. Zkaženost je nebezpečnou nemocí v naší kulturní době, nákaza se šíří i do řad mladistvých — a nepodá-li se časně účinného protileku, nedospěje-li takový ubožák ani na kliniku, do ochranovny — přijde plnit trestnice, káznice, nebo dospěje v rozervanost, zoufalství. „Nesáhneme-li brzy ke kořenu a původu zla, k zanedbanému dětství, v krátké době ocitne se společnost lidská ve zmatku — a nepostačí stavěti paláce — trestnice, káznice, aby jimi chráněna byla alespoň na čas vyvrhelů společnosti lidské, paláce, jež by pojaly tu rostoucí populaci mravně i hmotně zničeného proletariátu“²⁾

To nutí k úvaze! — —

¹⁾ Použito vedle původních dokumentů ústavu prací Kristiana Ječmínka: „Trojlístek nešťastníků“ Kroměříž 1900. Cena 60 hal. „O Masturbaci“ zvláštní otisk z revue „Rozvoj“ 1909; pak soukromé záznamy bohoslovců cthpp. Hycla a Floriana,

²⁾ „Trojlístek“ str. 54.

Úvaha podobná přivedla již v 16. a 17. stol. arcibiskupa sv. Karla Boromejského v Miláně a sv. Vincence z Pauly ve Francii, že se domáhali zařízení ochranoven pro zpustlou a zanedbanou mládež. V 17. stol. vidíme ve větších městech protestantského Nizozemska a severního Německa veřejné domy pro chudé a domy pracovní s oddělením pro nezvedné dívky, které tam vychovávány k pořádku a práci. První pokusy založiti ústavy výhradně pro zanedbanou mládež vidíme ve Švýcařích v Neuhofo (1775) a v Clindy (1818) a Hofwylu (1810) zásluhou Pestalozzi-ho a krajanů Fellenberga a Wehrli-ho, kteří daleko více se ujali zanedbaných dětí, než A. Franke ještě. Stát se prvotně staral jen o děti provinilé, časem však změnil způsob a směr trestnictví tak, že z vězení pro mládež vytvořil ústavy polepšovacích, přijav zásadu: zpustlou mládež třeba vychovávat a nikoli trestati. K tomu cíli vydány zákony o nucené výchově mládeže v ochranovnách.

Zřejmým dokladem blahodárného účinku ochranoven je hojné jejich rozšiřování ve druhé polovici 19. století.

Ve Š v ý c a r s k u r. 1878 bylo již 58 ochranoven se 2330 chovanci mimo ústavy pro osířelou a opuštěnou mládež.

V Německu založil r. 1813 Jan Falk ve Výmaře „Spolek přátel v nouzi“, který opatroval zpustlým dětem místa u mistrův a rolníků a r. 1823 zřídil pro ně zvláštní ústav. R. 1825 zřízen byl na podnět ministra Rothera podobný ústav v Berlíně. Pruský zákon z r. 1878 stanoví nucenou výchovu zanedbaných dětí jako povinnost správy provincií. Provincie plní úkol tento dávající zpustlé dívky k výchově buď jednotlivým rodinám, anebo soukromým ústavům, jednak samy budující veliké ochranovny. R. 1885 bylo v Německu 291 ochranoven s 11000 chovanci.

V Anglii rozvila se péče o zanedbané dívky hlavně zásluhou státních zákonů z r. 1866 tak, že r. 1891 bylo v anglických ústavech vychováváno 29272 zanedbaných, zpustlých dětí.

Ve Francii byli původně mladiství provinici společně s dospělými ve vězeních. Od r. 1850 na základě zákona zřizovány ochranovny a r. 1880 bylo jich již 12 veřejných a 28 soukromých.

V Rusku zříti podobný vzmach. Do r. 1900 pořádány tam tři veřejné sjezdy zástupců ruských ústavů polepšovacích.

V Rakousku říšským zákonem z r. 1885 postaráno výtečně o mládež zpustlou, mravně zanedbanou. Škoda, že skutečnost je daleko za paragrafy a provedení jejich velmi neúplné, jak si stěžuje ředitel Ječmínek, srovnávaje zákon a počet ochranoven. „Soud trestní může dle jmenovaného zákona č. 89. a 90. naříditi, by mladistvá individua odevzdána byla do ochranných ústavů polepšovacích: a) když se odsouzený, jenž nedosáhl ještě 18. roku věku svého, dopustil přestupku žebroty, toulání, smilstva, odepření práce, obcí mu přikázané, jednání proti nařízení, zakládajícím se na policejním dohledu § 7. zákona ze dne 24. května 1885 č. 89.; b) když se nedospělý mezi 11—14. rokem věku svého dopustil kteréhokoli zločinu dle § 237 všeobecného zákona trestního. Výkon v obou případech náleží nejvyšší zemské správě politické!

Poněvadž dle § 273 trestního zákona je bezpečenskému úřadu ponecháno trestání trestných činů, nedospělými spáchaných, může úřad politický navrhnouti c. k. místodržitelské komisi a žádati, by nedospělý provinilec dán byl do ochranného (polepšovaciho) ústavu, je-li úplně zanedbán, a není-li prostředku k docílení řádné výchovy a dozoru.

Soud civilní (poručenský) může odkázati mladistvého pachatele, jenž 17. roku věku nedosáhl, k návrhu zákonitého zástupce (otce, poručníka) do ochranného ústavu, ano, může tak učiniti i proti vůli zákonitých zástupců, uzná-li toho nutnou potřebu.

Řečený zákon stanoví, by byly zřizovány ochranné (polepšovaci) ústavy v dostatečném počtu. O provedení těchto nařízení mají se postarati jednotlivé země. Zemské zákonodárství má ustanoviti, jak se mají rozdělití útraty zřizovací a zaopatřovací mezi zemi a okresy neb obce, nemají-li totiž ústavy ty zřizovány býti též okresy a obcemi. Stát přispěje „dle jich potřeby a přiměřenosti“.

Dle těchto zákonitých ustanovení měl by se počet ochranných (polepšovacích) ústavů při vzrůstu zanedbané a zpustlé mládeže značně rozmnožiti. Dále by se měla postarati zákonodárství zemská o zákon, jenž by stanovil, kde mají býti zřizovány okresní ochrannovny, případně městské . . . Říšským zákonodárstvím skvěle postaráno o zanedbanou mládež zpustlou, jeho provedení svěřeno zemím — a ubožáci zanedbaní, zpustlí čekají toužebně a trpělivě, kdy zemská zastupitelstva jim podají ruky pomocné a zákonem ustanoví, kolik jich a kteří z převelikého toho počtu budou moci býti přijati do ochranných, polepšovacích ústavů, kde by byli vychováni v řádné členy společnosti lidské.“¹⁾

Nejstarší spolek vídeňský pro ochranu mravně zanedbaných dětí je z r. 1844 „Schutzverein zur Rettung verwahrloster Kinder“, jenž má ochrannovnu asi pro 400 hochů a druhou asi pro 40 dívek.

R. 1880 daroval císař pán zámek Weinzierl pro ochrannovnu, jež r. 1884 otevřena (asi pro 60 chovanců).

R. 1886 otevřena ochrannovna v Eggenburce (asi pro 300 chovanců) a roku 1894 otevřena ochrannovna zemská v Albrechticích ve Slezsku pro 40 chovanců.

V Čechách je od roku 1883 vychovatelna v Libni pro 60 chovanců, v Říčanech pro 40 hochů a 80 děvčat od roku 1896 ochrannovna manželův Olivových, okresní ochrannovna na Král. Vinohradech od roku 1886 pro 25 hochů, spolek „Ochrana chudé a opuštěné mládeže“ vydržuje od roku 1875 dívčí ochrannovnu v Černovicích na Tábořsku pro 20 dívek a od roku 1887 v Lobči u Kralup asi pro 20 děvčat.

Na Moravě je jediná „Ochrannovna císaře Františka Josefa“ zemská asi pro 250 chovanců.

V době, kdy v Německu zakládány četné ústavy ochranné na oslavu stoletých narozenin „otce ústavů ochranných“ Pestalozziho, utvořil se „Moravsko-

¹⁾ „Trojlístek“ str. 52. násl.

slezský spolek ochranný ku prospěchu mládeže opuštěné a mravně ohrožené“, který r. 1848 zřídil ochranovnu v Brně pro 15 hochů a roku 1852 filiálku v Plavčí pro 10 hochů. R. 1888 při oslavě 40leté památky nastolení císaře a krále Františka Josefa I. byla založena na podnět zem. hejtmána hr. Wettra z Lilie ochranovna, jež se svolením panovníkovým pojmenována jeho jménem a r. 1890 otevřena. Chovanci staré ochranovny převedeni v novou.

V Rakousku tedy celkem v polepšovacích ústavěch je pouze asi na 1500 mladistvých zanedbalcův a provinilcův. Snad proto, že jich není více? Nikoli, nýbrž proto, „že moc veřejná a zákonodárná u nás k zanedbaným a provinilým dětem zůstává stále v říši platonické lásky“, jak dí M. Červinková-Riegrová. Málo ústavů! Tím více třeba uznati, oceniti a nadchnouti se snahou „Jubilejní jednoty lidumilů na Moravě“, jejíž účelem je dle § 2. stanov: zřizovati ústavy vychovávací, vzdělávací, zaměstnávací a opatrovací, jak pro mládež, tak pro dospělé, zvláště takové ústavy, které nákladem veřejným vůbec se nezřizují, aneb jichž nedostatek se jeví, zejména pak ústavy pro mládež opuštěnou, nebo mravně zanedbanou; působiti slovem i písmem a užívati zákonných prostředků, by se mládež všude řádně vychovávala, by mládež i dospělí byli naváděni a přidržováni ke slušnému a mravnému chování, by se zamezovaly příklady a příležitost k nemravnosti vůbec; opatrovati práci osobám mravně pokleslým, propuštěným trestancům a jiným vyvrženým ze společnosti . . . ; přispěti jim, aby se mohli vrátiti do řádné společnosti, přivyknouce mravnému životu; zakročiti, kde třeba, by se s lidmi jednalo a zacházelo dle lidské důstojnosti.¹⁾

Přejdeme již blíže k moravské klinice zanedbaného a zpustlého dětství, jehož náрек se tak namnoze přeslýchá, „jež vydáváno je bídě hmotné a ústrkům mravním a ohrožuje pro budoucnost bezpečnost společenskou!“, všimněme si blíže „Vychovatelny císaře Františka Josefa v Brně“.

Vše vzorně upraveno, přísné předpisy jak pro chovance, tak i pro dozorčí personál i pro učitele, kteří slovy i příkladem mají dáti výchově jistý, zdárný směr. Jak I. z Domácího řádu, II. z Předpisů pro dozorčí personál, III. z Instrukcí pro učitele ústavu — což vše se vzorně v brněnské Ochravně prakticky provádí — patrně, je ústav ten skutečně „nový svět, kam zpustlí tvorové přesazeni, kde ze dřívějších návyků ničeho nenalézají, kde všude a ve všem spatřují pořádek, pravidelnost, pokoj, klid, čistotu, kde se střídá zaměstnání s poučením, a vždy něco užitečného či potřebného skýtá, kde jsou pozorovány všechny jejich skutky, řeči a veškero chování, kde potud požívají volnosti, jak se jeví býti hodnými, kde péče, účast a láska všude jsou zjevné, kde opravdová přísnost a trest jako nutné následky vlastního jich konání a jako nevyhnutelná plnění zákona spravedlnosti vystupují“.

I.

Domácí řád, schválený výnosem zemského výboru ze dne 23. dubna 1908 č. 23156 v dohodě s c. k. moravským místodržitelstvím:

¹⁾ Přispívajícím členem se vznešeným a velikým úkolem Jednoty může býti každý (muži i ženy), kdo přispívá nejméně 1 K ročně ke jmenovaným účelům. — Blíže informace milerád sdělí Kr. Ječmínek, ředitel ochranovny v Brně, Nová ulice.

1. Účel ústavu.

§ 1. Účelem vychovatelny císaře Františka Josefa jest, pečovati o morální a náboženskou výchovu a vyučování do ní přijatých hochů ve stáří 7—14 eventuelně 15 let a cvičiti je v takovém zaměstnání, jež jejich silám odpovídá a budoucím povolání jejich poslouží.

2. Pojmenování přijatých.

Přijetí hoši do vychovatelny císaře Františka Josefa nazývají se chovanci.

3. Přijetí.

Každý chovanec se bezprostředně po odevzdání do ústavu náležitě očistí, vlasy se mu ostříhají, načež se opatří potřebným ústavním oděvem a je-li možno, ještě tentýž den je lékařem prohlédnut. Šatstvo i prádlo, které měl na sobě a jež se může ještě upotřebiti, vrátí se jeho příbuzným neb domovské obci, jinak se zničí.

4. Rozdělení v rodiny.

Chovanci jsou rozdělení dle stáří a mravní povahy ve skupiny (rodiny), z nichž každá je pod bezprostředním dohledem dozorcovým. Chovanci dle § 1. lit. c) statutu přijatí, přidělí se dle možnosti zvláštní skupině (rodině). Ředitel přiděluje chovance rodinám i překládá je z jedné do druhé.¹⁾

5. Stravování chovanců.

Zdraví chovanci obdrží stravu:

a) denně 50 dkg. žitného chleba ve 4 části rozděleného, z nichž mají jednu k snídání, druhou o desáté hod. dopoledne, třetí k svačině a čtvrtou k večeři;

b) k snídání denně 0·35 l. dobrého mléka;

c) v poledne v neděli, ve čtvrtek, v církevní svátky, pak v patriotické slavné dni masovou polévku a 6 dkg. (vařeného neb pečeného) hovězího, uzeného, telecího neb vepřového masa s náležitým příkrmem, v ostatní dni 0·35 l. zasmažené polévky a luštěniny, zeleninu nebo moučnik ve stejné míře, mimo to jednou týdně střídavě rýži s játry a plíčka s knedlíky;

d) 4krát týdně kompaktní večeři (moučnik, zeleninu, chléb s máslem atd.), 3krát týdně po 0·35 l. zasmažené polévky s příslušnou částí chleba.

Onemocnění chovanci se stravují dle lékařského předpisu.

6. Čistota těla.

Každý chovanec, mimo denního umývání nejméně jednou týdně použije sprchové lázně. Spodní prádlo vyměňuje se jednou za týden, ložní prádlo za měsíc, ve výminečných potřebných případech také častěji.

7. Doba vyučovací, pracovní a k zotavení sloužící.

Vyučuje a pracuje se dle rozvrhu ve všední dny od 8. hod. ranní až do 12. hod. polední a od 2. do 6. hod. večerní se čtvrt hodinovou přestávkou o 10. hod. dopoledne a půlhodinovou přestávkou po 4. hod. odpoledne. Za respiria (přestávek) i v ostatních hodinách k zotavení určených prodlévají chovanci za příznivého počasí ponejvíce na dvoře, v zahradě nebo na hřišti ústavním, kdež provádějí hybné hry nebo vojenská cvičení.²⁾ V neděli a ve svátek podnikají delší vycházky v okolí města.

¹⁾ Nejhorší je oddělení trestní, odkudž po šestiměsíčním bezvadném chování možno postoupiti do oddělení lepších.

²⁾ To jim výtečně poslouží později, jsou-li odvedeni k vojsku.

8. Náboženská cvičení.

Katoličtí chovanci mají býti v neděli a ve svátek, taktéž i v patriotické slavnostní dny přítomni službám Božím v ústavní kapli;¹⁾ jinou účast při náboženských cvičeních určí ředitel ve srozumění s ústavním duchovním správcem. Náboženská cvičení jinověrců obstarávají se ve srozumění s představeným dotyčného vyznání.

9. Kterak se chovati jest v ústavě.

a) Ku představeným: Chovanci jsou povinni svých představených bez výmínečně poslouchati, k nim se vždy skromně a uctivě chovati a všem potřebným nařízením za dohlížitele ustanovených spoluchovanců se podrobovati. Dorostlé, v domě jsoucí osoby smeknutím čepice vždy mají slušně zdraviti.

b) Navzájem: V obcování navzájem jest hlučná zábava, nemravné řeči, vypravování trestuhodných činů, jichž se dopustili, nadávky, rvačky i každé neslušné chování vůbec co nejpřísněji zakázáno. Veškeré chování budiž jak v ústavě, tak i mimo něj takové, by skutečně odpovídalo vychovávacímu ústavu.

c) Při práci: Při vyučování a práci projevujtež chovanci píli a péči; trvajících lenivost se disciplinárně potrestá. Návštěva záchodů — nehledě k výjimečným případům — jest stanovena, pokud možno, na určité hodiny.

d) Ku čistotě v domě: Chovanci jsou povinni ve všech místnostech ústavních zachovati největší čistotu, šatstvo, boty, postele, knihy atd. též v čistotě a pořádku uchovati a každého poškození jich i všech ostatních ústavních předmětů se co nejvíce vystříhati.

e) Ku předmětům, které mají při sobě: Chovanci smějí míti při sobě pouze předměty, jež jim byly od ústavu přikázány. Výjimku neb přijetí nějakého daru může pouze ředitel dovoliti. Věci vzájemně si vyměňovati neb darovati jest chovancům přísně zakázáno.

f) Při onemocnění: Cítí-li se chovanec churavým, má se hlásiti u dozorce službu majícího, kterýž o tom zpraví ředitele, by potřebné další zařídil. Lehce onemocnělí chovanci ponechají se v ústavě, těžce onemocnělí neb s nakažlivou nemocí odevzdají se k léčení do dětské nemocnice císaře Františka Josefa.

g) Na vzdálení se: Každý pokus útěku neb svádění k němu je co nejpřísněji zakázán a stane-li se tak, přiměřeně se trestá.

10. Styky na venek.

a) Dopisování: Chovanci smějí v jistou dobu, ředitelem určenou, dopisovati si se svými příbuznými; veškeré došlé i odeslané dopisy přečte ředitel, a když by obsahovaly něco závadného, nedoručí se.

b) Návštěvy: Chovanci smějí přijímati návštěvy svých příbuzných, není-li jejich život nějak závadný, jednou čtvrtročně, za zvláštních okolností také častěji, ale vždy jen v neděli a ve svátek od 10 do 3 hod. Povolení k návštěvám, které se dějí u přítomnosti dozorního orgánu a které nemají déle než půl hodiny trvati, udílí ředitel nebo učitel, který má inspekci; tito mají právo v odůvodněných případech návštěvu odřici. Mohou-li se spolehliví chovanci též ku posílkám mimo ústav použiti, to určí ředitel.

11. Denní pořádek.

V létě se zazvoní o půl 6. hod., v zimě o 6. hod. ranní, aby chovanci vstávali. Po zazvonění mají chovanci hned lože opustiti, umýti se, učesati se, náležitě se ustrojiti a postele ustlati, načež vykonají ranní modlitbu. V čase, který ještě do snídaně zbývá, obstarají k tomu určení chovanci čistění ústavu.

V létě je snídaně o 7. hod., v zimě o 7¹/₂ hod., po snídani odeberou se chovanci do učíren, kdež se připravují na vyučování, které se počíná o 8. hod. Od 8—12 hod. jest

¹⁾ O 8 hod. ráno mše sv., po ní exhorta.

vyučování nebo práce s přestávkou 15 minutovou o 10. hod. Od 12—12¹/₂ je oběd, od ¹/₂1—¹/₂2 zotavení, od ¹/₂2—2 příprava na odpolední vyučování. Od 2—4 jest vyučování (v půldnech, kdy se nevyučuje práce), od 4—¹/₂5 zotavení a přestávka. Od ¹/₂5—6 hod. jest práce v dílnách a v zahradě, od 6—7 čistění domu a zotavení. O 7. hod. je večere. Před a po jídle se chovanci společně hlasitě modlí. Po večeri, než jdou spat, jsou na dvoře, v zimě v učírnách, kdež píší úlohy neb čtou zábavné knihy. Znamení ku spánku dává se zvonkem, v zimě o ¹/₄9, v létě o ³/₄9. Chovanci ještě si vycídí boty, odeberou se pak do spáren, kdež ukončí své denní dílo s příslušnou večerní modlitbou a písní.¹⁾

12. Odměny a tresty.

O d m ě n o u j e:

1. Vyslovení spokojenosti.
2. Veřejná pochvala ředitelem.
3. Přeložení do jiné, vyšší rodiny.
4. Pověření důvěrným úřadem.
5. Jmenování dohlížitelem.

T r e s t e m :

1. Důtka mezi čtyřma očima.
2. Důtka před celou rodinou (skupinou).
3. Vyloučení ze hry nebo vycházky.
4. Odejmutí důvěrného úřadu.
5. Přeložení do nižší rodiny.
6. Půst (odejmutí pokrmu nebo celého jídla, nikdy však snídaně).
7. Tělesný trest (2—10 ran metlou), který však nesmí býti udělen v čase vyučovací.²⁾

13.

V každé učírně, pracovně (dílně) a spárně jsou nejdůležitější ustanovení domácího řádu ve výtahu stále vyvěšena.

¹⁾ Za úplný pořádek ve spárnách odpovídají dozorcí, kteří v noci s chovanci spí. Kromě toho mají vždy 2 hoši dozor do ¹/₂12 hod., druzí dva do 2 hod. O 2 hod. dají znamení na píšťalku, tu všichni musí povstati, učiní zadost svým potřebám tělesným a pak se uloží k dalšímu spánku. V létě dává se častěji znamení na poplach, a dítky všech ložnic dostaví se v kratičké době na dvůr. Zavedeno to z obezřetnosti pro případ ohně.

²⁾ Připomínám tu slova ředitele Ječmínka: „Myslím, že zvítěziti musí přece v této věci zdravý rozum a navrátí opět prutu jeho staré právo, které mu všickni moudří a bohabojní mužové již od nepamětných dob (Šalomoun, Sirach, sv. Pavel, Jeroným, Pestalozzi, Komenský) byli přiřkli . . . Proti náruživostem, kde je z nenadání a ve větší míře u dítěte spatříme a jichž laskavým, přísným napomenutím, menším trestem přelomiti nelze, tam je tělesný trest nevyhnutelně potřebný. Opak je školní kázní velmi na úkor. Ovšem, všelike tresty, nebezpečně zdraví nebo mravnost ohrožující (na př. udeření do hlavy, v záda neb obličej, vytrhání vlasů, natrhnutí uší, bití až do krve nebo s obnažením spojené) je nelidské, opovržlivé a již zákonem rozumovým zapovězené. Trojl. strana 40 násl.

Komentář ředitelův k 1. konferenčnímu protokolu.

Píše —r—.

Všichni členové sboru učitelského nechť předně a nejprve o to pečují, aby návštěva školy byla pravidelná. Proto třeba se žáky vlídně nakládati, trpělivost a shovívavost, nikoliv však slabost jim ukazovati, jejich individualitu a domácí poměry na zřeteli míti, jim ochotnými rádci býti, útlocitu jejich v každé příčině šetřiti, tedy jim nenadávati, aniž tělesně jich trestati, spravedlivě beze zření na osobu práci jejich oceňovati, a vůbec k žactvu tak se míti, aby hoši rádi do školy chodili, aby jim škola byla místem radosti, nikoli domem hrůzy a odporu. Nepřišel-li žák do školy, třeba hned poptávkou, lístkem příčinu jeho nepřítomnosti zjistiti. Kdy zameškané půldny omluviti, o tom dočísti se lze v § 66. ř. š. a vyučov.

Chce-li žák z příčin závažných míti dovolenou, nechť, pokud lze, předem o to požádá. Rovněž tak od případu k případu dává třídní dovolenou ministrantům, avšak třeba se o tom přesvědčiti, nebylo-li takové dovolené zneužito k účelům jiným. Nebuď též trpěno, aby žáci do školy pozdě přicházeli, ze tříd za vyučování třeba za příčinou nákupu na ulici vybíhali, aneb zbytečně na záchodech meškali.

Používati za vyučování mládeže školní k pracím a pochůzkám služebným neb soukromým, je řádem školním a vyuč. zakázáno. Jest v zájmu dobré pověsti školy i učitele, aby vyučování začínalo a končilo dochvilně.

Zdraví žákova třeba bedlivě si všímati a nemocné žáky na lékaře odkázati po případě, jde-li o příznaky nemoci infekční, i domů je poslati. Dětem nedoslýchavým, krátkozrakým buďtež vykázána vhodná místa v prvních lavicích a jména dotyčných žáků, jakož i dětí dědičně zatížených aneb jinak abnormálních zapsána buďte na první stránce katalogu.

Všem členům z příčin samozřejmých o to jest pečovati, aby mládež jak ve škole, tak na ulici řádně se chovala. Udá-li se v té příčině nějaká nepřístojnost, třeba odvolati se na kázeňský řád, na začátku roku všemu žactvu přečtený. Ve příčině kázně třeba si vésti jednotně, důsledně, taktně a zkoumati, zda-li snad učitel sám osobními svými vlastnostmi, neobvyklými posuny a návyky nezavdává žákům příčin k nekázni. O větších proviněních třeba uvědomiti i ředitele, promluviti o nich v konferenci domácí a případně domluviti se s rodiči o nápravě. Ctnostem učiti nejlépe jest příkladem vlastním. Chceme-li, aby dítě bylo dochvilné, způsobné, pořádné, čistotné atd., sami buďme mu v tom příkladem.

Nechť pořádek, čistota, úhlednost vyzařuje do třídy od stolku učitelova a vůbec ze vsí učitelovy osobnosti. Nedovolujme, aby žáci na př. v učírnách pecky, papírky pohazovali, v lavicích knihy a jídla nechávali, prkna, papíry, barvy po skříních a oknech pokládali. Vůbec o to pečujme, aby čistota ve všech prostorách školní budovy byla vzorná. Krása, čistota do školy! Na uklízení papírových odřezků, slupek jsou ve třídách koše. Doporučuje se ustanoviti postupně dva a dva žáky, aby dbali ve třídách o pořádek.

Všimněme si druhdy i úpravy žáků a když se udá, vhodně zmiňme se o významu pořádku, pro život praktický tak potřebného, o důležitosti čistoty ve příčině hygieny. To mějme pak na paměti, že lépe jest nepřístojnostem všelikým předejiti než provinění trestati. —

Jest ctí a chloubou učitele z povolání, aby všechno žactvo dle svého nadání též poměrně prospívalo. Každý normálně vyvinutý žák, vzdělání schopný má právo na tolik svědomitosti a píle učitelovy, aby osvojil si nejnütnější quantum poznatků, pro život občanský nevyhnutelných. Z té příčiny velmi se doporučuje rozčleniti si učivo, normální osnovou pro tu kterou třídu předepsané alespoň na měsíce, dle období ročních a omeziti se u vyučování na poznatky toliko podstatné, významné, v životě praktickém upotřebitelné.

Varujme se rozvláčnosti, nudného upřilišování a do šířky rozbíhání. Rozvrhneme-li si počátkem roku učebnou látku a budeme-li se rozvrhu v hlavních rysech držeti, zdoláme včas látku pro tu kterou třídu předepsanou, nezapomeneme tak snadno na některou partii učiva, můžeme žactvo rovnoměrně zaměstnávati, aniž bychom je přetěžovali a nabudeme času k zopakování učiva.

Studium method, škol. zákonů a nařízení, řádu vyučovacího prokáže učiteli platné služby ve příčině vyučovatelské způsobilosti. Vzájemnou hospitaci rovněž lze schvalovati.

Ve sboru nechť jest domovem důvěra, přímot a kollegialita. Není radno vniterné poměry školní na ulici vynášeti; neposloužíme tím ani sobě ani škole. Má-li kdo co proti řediteli, nechť mu své přání řekne tváří v tvář.

Rozvrh hodin buď zachován a bez podstatné příčiny nebudte hodiny co do pořadí zaměňovány. Vyučovacích hodin třeba účelně využiti. Doporučuje se věnovati první část hodiny opakování látky, minulé hodiny projednané, aby jako můstkem spojeno bylo učivo staré s novým, známé s neznámým; na konci hodiny přehledně buď shrnuta látka, této hodiny projednaná. Po jistém období třeba partie učiva jako celky zopakovati. Častější opakování jistější prospěch.

Vyučováno buď živě, temperamentně. Dítě je tvor hybný, žádající si změny. Všelickou pohodlnost, nudu jest z vyučování vyloučiti. Ta padá s učitele na žáky a umrtvuje ducha; dítě nevnímá, oddává se svým myšlenkám a z „dlouhé chvíle“ porušuje kázeň.

Tomu předejdeme, když se na vyučování připravíme. Oduševnělá a promyšlená příprava, ovládání látky učebné jak co do formy tak co do obsaženosti jest zárukou ukázněné školy a jistějšího prospěchu.

Neurovnaným povídáním bez ladu a skladu nedojdeme učebného cíle. Takto si vedouce nemůžeme se těšiti naději, že žáci nejen se učili ale také něčemu naučili. Jen takový způsob vyučovací bude žactvu opravdu s užitkem a vědomosti takto získané alespoň v hlavních rysech utkví trvale žactvu v paměti. Že měrou vrchovatou třeba při vyučování využítovati jest pomůcek učebných a to ve všech oborech, leží na bíledni. Dojmy zrakové jsou nejmocnější a nejtrvanlivější. Příprava na vyučování učiní i žákům i učiteli práci školní zajímavou, radostnou.

Úlohám, cvičením domácím, rysům, výkresům vůbec pracím grafickým třeba věnovati všemožnou péči. Úlohy nebuďte dlouhé ani příliš obtížné, aby i prostředně nadaný žák byl s to samostatně úkol vypracovati. Úspěch budí chut k nové práci. Že úkoly a to každý třeba opravit včas, jest samozřejmo. Látka k úlohám buď brána z praktického života, přizpůsobená poměrům známým, tedy místním. Písemnostem jednacím třeba dáti přednost před slohem umělým a cvičiti je pilně na pokusných formulářích i formou skutečného podání. Nesluší zapomínati, že škola měšťanská jest popředně školou lidovou. Snad koncem letošního školního roku, kdy první absolventi naší měšť. školy vykočí do praktického života, bude s prospěchem uspořádati výstavku žákovských prací a pomůcek učebných. Vůbec pak snažme se o to, abychom přesným horlivým konáním svých povinností získali si lásky svých svěřenců. Nezapomínejme i na činnost mimoškolní, zejména na besídky s rodiči a s odrostlou mládeží. To pak budiž metou naší práce i v tomto školním roce, aby naše měšťanská škola byla semenišťem dobra, krásy a pravdy. —

Podává FR. JANOVSÝ.

Spolužáci.

(Pokračování.)

II.

Sv. Řehoř Nazianský byv od svého drahého přítele Basila posvěcen na biskupa, pomáhal nějaký čas svému otci — jenž byl biskupem v Nazianzu. Když otec r. 374 skončil, nastoupil na stolec biskupský syn. Roku 379 povolán příčiněním císaře Theodosia do Cařihradu proti Arianům, bludařům upírajícím božství Kristova, však i proti macedonianům, upíračům božství Ducha svatého. Smutná byla podívaná na Cařihrad, když tam sv. Řehoř stanul. Všecky chrámy byly v rukou bludařů. Sv. Řehoři bylo vzíti zavděk se soukromou kaplí, zvanou Anastasia (Vzkříšení); tam konal služby Boží, tam hlásal pravou nauku Páně, tam usvědčil ariany i macedoniany z hanebného bludu a klamu, v jakémž udržovali zaslepený lid; odtamtud dopomohl pravé víře ke vzkříšení; bludaři houfně se vraceli do církve. Když roku 380 zavítal císař Theodosius do Cařihradu, s radostí viděl, co byl Řehoř zatím vykonal. I poručil všecky chrámy katolíkům vrátiti a na všeobecné přání lidu chtěl Řehoře biskupem, patriarchou cařihradským ustanoviti. Avšak Řehoř se zdráhal v Cařihradě zůstat; jen by byl rád ještě přiměl císaře, aby se přičinil o svolání všeobecného sněmu církevního. Dosaženo toho r. 381; byl to II. všeobecný sněm, a to právě v Cařihradě. Arianismus znova odsouzen a s ním zároveň i macedonianismus; usneseno však též, aby se Řehoř stal patriarchou cařihradským. Ani tentokrát nepovolil světec; nebyl přede dvěma lety přišel s úmyslem, aby v Cařihradě zůstal, nýbrž aby tam církvi svaté pomohl, a až pomůže, že se zase vrátí do své vlasti. Zvolen tedy místo něho Nektarius, a Řehoř rozloučiv se bohonadšenou řečí vrátil se do své otčiny, ustranil se na poušť a strávil ostatek života v modlitbě, postech, bdění a bádání, až roku 389 blaženě v Pánu skončil. Dochovalo se nás jeho 45

řečí, 242 listů, 400 básní. Všecko psáno krásnou, klassickou řečí, všecko plno hluboké moudrosti; právem nazýváán sv. Řehoř čestným názvem „Theologus“.

* * *

Takto se byl loučil sv. Řehoř v Cařihradě: „. Vy jste moje obhajoba, moji svědkové a koruna slávy, abych poněkud směle mluvil slovy apoštolovými. Toto stádce bylo před tím nepatrné a nedokonalé, že je sotva bylo znamenati; ba nebylo to ani stádce, nýbrž spíše jakýsi pozůstatek po stádě, bez pořádku, bez pastýře, bez pastvy, ovce po horách a hlubinách bloudící, rozprášené.

— — — — —
 Strašná bouře burácela nad církví, strašná zvěř vrhla se na nás, smutná temnota všecko přikryla a zastřela, temnota horší deváté rány egyptské. (Míni temnotu bludu Ariova i Macedoniova, z nichž první upíral božství Kristova, druhý božství Ducha svatého. Promlouvá dále vzletným způsobem o nejsvětější Trojici.)

— — — — —
 Končí těmito slovy: S Bohem, Anastasie¹⁾, jež jsi dostala jméno dle naší zbožné naděje! Ty jsi naší víře, jež byla předmětem pohrdání, opět dopomohla k lesku a rozkvětu. S Bohem, nové Silo, zářné místo vítězství, kde jsme pro archu úmluvy našli trvalý odpočinek, když po čtyřicet let byla bloudila na poušti.²⁾ S Bohem, i ty veliký, velebný chrám³⁾, naše nové dědictví, jemuž nynějšího lesku dodala čistá nauka církevní; ty kdysi Bohu odcizený Jebusi, a nyní skrze nás Jerusalemem učiněný! S Bohem, ostatní chrámové, jež svou krásou tomuto se blížíte a jako vízící páska různé strany tohoto města pojíte! . . . S Bohem, apoštolové,⁴⁾ kteří jste byli vzory pro mé boje! S Bohem, vznešený trůn biskupský, důstojnosti tolik záviděná a tak nebezpečná! S Bohem, zástupe velepastýřů i kněží, jenž jsi zdoben vážností i věkem; i vy všichni, kteří sloužíte sv. oltáři a blížíte se k blížícímu se Bohu! S Bohem, kůře nazareovců, harmonie žalmů, noční bohoslužbo, cudnosti panen, pokoro paní, lkající dave vdov a sirotků, očí chudiny, k Bohu i ke mně upřené! S bohem, hostinné útulny, přítelkyně Kristovy, v nichž jsem i já našel útočiště za svého utrpení! S Bohem i vy, horliví posluchači, jež poutala řeč má, kteří jste slova má si zaznamenávali. S Bohem, ohrado tohoto řečniště, kolem níž tak často se tísnil lid spásyčtivý! S Bohem, císaři, palácové i dvořenínové — kteří snad svému knížeti jste věrni, ale Bohu většinou nevěrni.⁵⁾ Tleskejte rukama a povyšujte si svého řečníka⁶⁾ až do nebe: můj vám obtížný hlas dozněl; avšak neoněmí na věky, nýbrž pokračovati bude v posvátném boji, bude pomáhati ruka i péro. Ovšem pro přítomnost

1) Míni svatyni „Vzkříšení.“

2) Míni, že po 40 let byli katolíci v Cařihradě zbaveni svých chrámů.

3) Chrám Boží Moudrosti.

4) Chrámové sv. apoštolů.

5) Většina dvořenínů byli ariani a macedoniani.

6) Míni bludařského kazatele.

uložili jsme si mlčeti. S Bohem, veliké a Kristu drahé město! Přiblížte se pravdě, snažte se o lepší mravy a ctěte Boha lépe než dosud. Není hanbou změnit své smýšlení, ale záhubno jest ve zlém setrvati. — — — S Bohem, svatí andělé, pod jejichžto ochranou jest tato svatyně a s ní i moje osoba, jak zde, tak i ve vyhnanství; vždyť můj osud spočívá v ruce Boží. Loučím se i s Tebou, nejsvětější Trojice, předměte mého myšlení a rozkoši má! Kéž lid tento Tebe si zachová a Ty jej! Kéž den ze dne slyším, že lid tento vždy více a více Tebe velebí i svou věrou i svým životem!

Synáčekové moji, zachovejte mi svatý závdavek, pomněte mých pronásledování. Milost Pána našeho Ježíše Krista budiž se všemi námi! Amen.“

* * *

O lásce k chudině takto promlouval sv. Řehoř: „Bratří a spoludruhové chudoby — neboť ač jeden druhého zdá se jaksi převyšovati, přece všichni jsme skutečně chudi a potřebujeme milosti Boží — přijměte tuto naši řeč o lásce k chudině ne úzkoprse, nýbrž velkodušně, abyste za to přijali poklady království Božího, a modlete se zároveň, bychom vám je bohatě podali. —

— — — — —

Není to snadná věc mezi ctnostmi rychle nalézt, předností a palmou ozdobiti tu, která nad ostatní vyniká, tak jako není snadno na louce plné krásných květů nalézt kvítek nejkrásnější a nejranější. Krásná jest víra, krásná naděje, krásná láska, tyto tři, a to svědkem krásy víry jest Abraham, jenž si zasloužil chvály spravedlnosti pro svou víru; svědkem krásy naděje Hennoch, jež prvního přiměla naděje, aby vzýval jméno Hospodinovo, a s Hennochem všichni spravedliví, kteříž pro svou naději tolik protiventství snášeli; svědkem krásy lásky božský apoštol, jenž pro svůj národ israelský neváhal na sebe sama kletbu svolávati, a se sv. apoštolem i sám Bůh, jenž se láskou nazývá. Krásné jest pohostinství, jehož jest mezi spravedlivými svědkem Lot v Sodomě a mezi hříšníky hříšnice Rahab. Krásná jest láska bratrská, jakož jest svědkem Pán Ježíš, jenž netoliko naším bratrem se nazývá, nýbrž pro spásu naši i trest podstoupil. Krásná jest blahovůle k lidem, jakož jest opět svědkem Pán Ježíš, jenž člověka na konání dobrých skutků nejen stvořil, nýbrž pro nás i člověkem se stal, aby nám byl vzorem a vůdcem ku všemu dobrému. Krásná jest shovívavost, jak zase svědčí Pán Ježíš, jenž odmítl pluky andělské na svou ochranu a Petra pokáral, když na touž ochranu byl tasil svůj meč, ba služebníku poraněnému ucho vrátil. Podobného cos zříme na Štěpánovi, učedníku Ježíšovu, jenž se modlil za ty, kdož ho kamenovali . . . Krásné jest, krotiti tělo, jak zříme na Pavlovi . . . Krásné jest modliti se a bdíti, čehož svědkem Pán Ježíš, jenž se před svým utrpením modlil a bděl. Krásná jest cudnost a panictví; pomněme Pavla, pomněme Pána Ježíše, jenž se z Panny narodil

Ale jak krásná jest láska k chudině! Známe ji? Hledíme si jí? . . . Odpočíváme na vysokých a nádherných polštářích, na lůžcích nejvzácnějších, a — jest nám protivno, třebas jen slyšeti smutné hlasy chudů. I toho myslíme, že potřebí, by naše světnice byla plna vůně z květin vzácných

a neobyčejných, by náš stůl oplýval nejdrahocennějšími a nejsladšími vůněmi, abychom se úplně poženštili. Otroci musejí býti pohotově, krásně ozdobeni, s vlasy vlnícími, pečlivě oholeni, aby byli jako dívky, aby oči necudně chtivé měly hojně pastvy. Náš stůl aby se prohýbal pod tíží pokrmů, všechny říše přírody aby hojně přispívaly: vzduch, voda, země, aby takřka nestačilo místa pro umělé výrobky kuchařů a pekařů. Jakoby byl závod pořádán o to, kdo nejlépe dovede lichotiti nevděčnému břichu, těžkému to a zle působícímu břemenu, nenasytné a nestálé bytosti, kteráž sebe samu ničí skrze pokrm, jež zničila. Chudás musí se spokojiti, má-li dostatek vody; my však plníme poháry vínem až k opilosti, ba až za opilost. Jedním vínem pohrdáme, druhé chválíme, o třetím filosofujeme. Ach, jak jest to možná, tělu tolik hověti, a chudé bratry nechát strádati?“

Z p a e d a g o g i c k é m o u d r o s t i sv. Řehoře Nazianského, jak ji spatřujeme v různých jeho spisech:

Velikým dobrem jest věda. Nemíním toliko vědy naší, která se vztahuje k spáse a jedná o kráse dober duševních, nýbrž míním také vědu světskou, kterou někteří slepě zavrhují, ježto prý plna mėlčin a úskalí, ježto prý člověka od Boha odvádí Nezavrhuje vědy, že se některým nelíbí, ale pokládejme nepřátele její za lidi hrubé a nevědomé; oniť by si přáli, aby se jim podobal celý svět, aby mohli skryti svoji nevědomost pod nevědomostí o s t a t n í c h. Kdo vyniká buď jen dobrými mravy, aneb jen výhradně vědou, podobá se člověku jednookému; kdo však vyniká oběma zároveň, toť člověk se dvěma zdravýma očima! toť člověk dokonalý.

* * *

Nic nevidělo se mi tak velikým a žádoucím, jako ke smyslům býti přísným, proti smyslým věcem býti uzavřeným, tělesné rozkoše a světských choutek býti prostým, do sebe zabraným, věcmi pozemskými se obírat, jen pokud potřebí; s Bohem a s vlastní duší se zabývati.

* * *

Po mém soudě — jest to uměním všech umění, vědou všech věd, řídit a spravovati člověka, jenž jest proměnlivější a nestálější všech živoucích bytostí.

(Příště dále).

Několik praktických pokynů pro katechety-začátečníky se zvláštním zřetelem : na kázeň školní. :

(Napsal Omikron.)

(Dokončení.)

II. Začátek hodiny náboženské.

Ubíral jsem se ponejprv do třídy. Již u dveří slyším nepopsatelný rámus ve třídě. Učitel má sice zůstatí ve třídě, až přijde ten, který ho vystřídá, avšak málo se to zachovává. Otevřu a vkročím do třídy. Křik neumlkl ba zvýšil se ještě, neboť vítají mne hromovým, řvaným a táhlým: „Po—chvá—leň—bud'“ To je hrozné, pomyslím si, jakživ jsem něco podobného nezakusil. Totéž opakovalo se v jiných třídách. Což octl jsem se mezi Indiány? Dnes ovšem není stopy po těchto zvyklostech, neboť zavedl jsem rázně nový pořádek.

V každé třídě ustanoven jest po celý rok jeden žák, který před mou hodinou stojí na stupni a má dozor. Smí se mluvíti jenom šeptem, nikdo nesmí opustiti svého místa. Jakmile vkročím do třídy, všichni rázem vstanou a mlčí. Musí státi rovno na svých místech, nesmí vystrkovati nohy z lavic a musí mi hleděti do očí. Já přehlédnu celou třídu, zda všechno je v pořádku, pak velím „pozdravte“. Teď teprve všichni pozdraví a sice zkrátka, nehlučně: „Pochválen bud' Ježíš Kristus“. Při slově „Ježíš“ já i žáci skloníme hlavu (malá poklona). Odpovídám: „Na věky. Amen“. Ještě dívám se po třídě, pak teprve velím „sedněte!“ nebo jdu odložit a dám znamení k modlitbě. Stoupnu před lavice napolo obrácený k žactvu, napolo ke kříži a sepnu ruce k modlitbě, což učiní všichni se mnou. Musí býti naprostý klid i pozornost. Zvedám ruku k čelu.

Dříve již nacvičil jsem držení rukou i těla při modlitbě. Žáci stojí rovno na svých místech, nesmí se opíratí, ruce nesmí dávatí k ústům nebo pod bradu, oči buďtež obráceny na kříž a mysl k Bohu. Od začátku zdá se býti těch požadavků mnoho a omrzují se, ale dítky brzy zvyknou dobrému pořádku. Neváhám se přiznati, že se mně tento pořádek při uvítání a při modlitbě daří v některé třídě méně v některé více; v celku však jsem spokojen. V některé třídě dají si obzvláště záležet a stojí jako vojsko.

Téměř před každou hodinou se modlívám s dětmi. Jednak proto, že nutno modlitby stále cvičit, jednak též proto, že vzbudí se příznivá pro hodinu náboženskou nálada. I uprostřed hodiny naskytne se někdy příležitost pomodliti se, když třeba zvoní umíráčkem, nebo kněz jde okolo k nemocnému, anebo vzpomene se nemocného dítky, nehodných lidí a j. Někdy také zakončuji hodinu modlitbou. Místo modlitby možno občas zazpívati nábožnou píseň. Velice rády modlí se dítky modlitby veršované. Z pravidla modlíváme se ráno o 8 hod. a poledne „Anděl Páně“, jindy střídavě Otče náš, Zdrávas Věřím desatero, patero, sedmero sv. svátostí, anděle Boží, Zdrávas královno atd. atd. Od čtvrté třídy počínaje modlí se žáci: Tři božské cnosti, lítost, dobrý úmysl.

Aby se děti nepřezehnávaly ledabyle, děláme kříž velmi pomalu a všichni v stejnou dobu kladou ruku na čelo atd.: Ve jménu Otce — (přestávka) i Syna — i Ducha — **svatého** (ne **svatého**) — Amen. Krásný jest na to pohled, když celá třída stejnoměrně a zbožně se přezehňuje. Aby si děti navykli řádně se přezehňovati, říkáme po modlitbě místo kříže: Sláva Otci — i Synu — i Duchu — **svatému** (zase se sepnou ruce) jakož byla **na** počátku (přízvuk na předložce) — i vždycky — a **na** věky věkův. Amen.

Učinil jsem zásadou, že kdo se při požehnávaní (i tichém) nedotkne rukou čela, neudělal kříže. Proti nedbalému požehnávaní se vedu urputný boj. Začnou-li žáci „Ve jménu Otce“ příliš vysokým hlasem, pak příliš vykřikují; proto zavolám ihned „dosti!“ a začne se znovu, nižším hlasem. Hulákání není modlitba, tak jako křik není zpěvem. Jsou-li děti poněkud nezvedené anebo po přestávce uhoněné, modlíme se hodně dlouho. Děti se uklidní a zvažní a sedí pak jako pěna.

Modlitba má se přednášeti pomalu, s patřičným přízvukem jako při obyčejné řeči, s přestávkami, klidně a zbožně. Není ani pěkné ani správné, když se modlitba slabikuje, a není toho vůbec třeba. Ani v nejnižší třídě netřeba slabikovat modlitbu. Naopak! Jak zní to vroucně a dojemně, když právě ti nejmenší pěkně v souvislosti a s přízvukem se modlí. To ovšem nutno delší dobu cvičiti. Myslím, a soudím tak ze zkušeností, že se této věci věnuje nedostatečná pozornost.

Náš milý, krásný „Otče náš!“ jak bývá často znetvořen až k nepoznání! Každý ho jinak drmolí, i kněží namnoze nedají si na něm pranic záležeti. Já slyšel jednou na protestantském pohřbu modliti se pastora „Otče náš“. Byl jsem již knězem, a musím se zahanben přiznati, tenkráté ponejprv poznal jsem, co to jest modliti se „Otče náš“. To byl přednes! Všechno cit vkládán do jednotlivých prosb. Mně z paměti nevymizela tato modlitba. Není acif třeba, aby se po způsobu protestantském přehánělo a přednášelo snad s komediantskou pósou, ale pro Bůh! aspoň trochu citu vložit v ta krásná slova, o nichž právem říkáme, že co slovo to perla.

Stůjž zde příklad, jak komolí se někde „Otče náš“. „Očenášjensi — (přestávka, přízvuk na slabice jen) nane**besich** — králosti tvé jakošimi odpouštíme našim vinikum a neu**voď** nás v pokušení . . .“ Správně zní „Otče náš“ takto: **Otče** náš — (přestávka) jenž jsi **na** nebesích! (přízvuk na předložce) — Posvěť se **jméno** tvé; — přijď **království** tvé; — buď **vůle** tvá, jako v nebi tak i **na** zemi: — **chléb** náš vezdejší dej nám dnes; — **odpusť** nám naše viny, jakož i **my** odpouštíme našim **vinníkům**; — a **neuvoď** nás v **pokušení**, — ale **zbav** nás ode zlého. — Amen.

Při pozdravení andělském ať říká se „požehnaná jsi“ ne „požehnaná ty“. Jest to latinismus, který v češtině zní tak, jako by někomu bylo nadáváno. Slova „plod — života“ nutno oddělovati od sebe, rovněž „nyní — i v hodině“. Na poklonu při slově Ježíš nechť se nezapomíná. Jest to poklona malá, pouze hlavou ne celým tělem.

Modlitba „Zdrávas královno“, tak jemná a tklivá bývá stejně jako „Otče náš“ hyzděná rychlým odříkáváním a nesprávným přízvukováním. Hned první slova vyslovují se jedním dechem, o překot: „Zdrávas královno matko

milosrdenství, — živote sladkosti a naděje naše buď **zdráva** atd.“ Správně: **Zdravas královno!** — **Matko milosrdenství,** — **živote,** — **sladkosti,** — a **naděje** naše, — buď **zdráva!** — K Tobě voláme vyhnání synové Evy. — K Tobě **vzdycháme** — lkajíce a plačíce v tomto slzavém údolí. — I protož orodovnice naše, — obrať k nám své milosrdné oči, — a Ježíše, — který jest **požehnaný plod života Tvého** — nám **po tomto putování ukaž!** — Ó milostivá, — ó přívětivá, — ó přesladrká Panno Maria“.

Tak a podobně i jiné modlitby nutno přednášeti ne odhrkávati. A ještě jednou i na to kladu důraz, aby se nepřehlédalo, když děti místo kříže dělají jen jakýsi neurčitý často komický pohyb rukou ve vzduchu.

Po modlitbě zanáší se látka do třídní knihy. Nikdo nesmí se hlásiti nebo dokonce bez hlášení něco oznamovati, dříve než pomodleno a látka zanešena. Pak teprve mohou se žáci hlásiti a přednášeti své záležitosti. Malicherné věci a limine jsou odmítány. Důležitá jest kontrola návštěvy kostela. V každé třídě ustanoven jest jeden spolehlivý zapisovatel, který má v sešitku seznam žáků a zapisuje jejich docházení k službám Božím tímto způsobem: Kdo přijde zavčas do školy a jde odtud v průvodu do kostela, obdrží křížek; ti kdož cestou se připojují nebo vůbec se opozdí obdrží čárku, nedbalci pak tečku. Omluvené absence označují se písmenou o. Po celý rok mám úplný přehled návštěvy kostela.

V z o r e k :

	n	p	s	p	n	p	s	p	n	s	p	n	s	n			
Sláma	-	-	-	o	-	.	-	+	+	+	+						
Smrček	-	/	.	/	-	o	-	+	o	/	-						
Stavěl	-	.	/	-	o	-	o	o	-	+	o						
Svoboda	-	/	.	-	/	o	/	/	o	+	/						

Ti kteří mají samé křížky, a je jich v každé třídě dosti, jsou jiným za vzor stavěni, odměňováni, vyznamenáváni, nedbalci jsou káráni, trestáni. Tato praxe jest pro nedbalce dosti silnou vzpruhou, hodným a horlivým jest jakousi odměnou. Zapisovatel jest zároveň dohlížitelem v kostele a oznamuje mi případné poklesky. Ve všední dny bývám sám přítomen při školní mši sv. kleče v přední lavici. Mše sv. v tu dobu je farní, já sloužívám časně ráno u bočního oltáře. (Na tomto místě zmiňuji se mimochodem o tom, že panuje zde chvalitebný zvyk nezvoniti u pobočných oltářů, aby pozornost věřících nebyla rozstříšřována, a nervosní lidé, aby nemusili si ucpávat uši, když slouží se u několika oltářů zároveň.) Může-li katecheta býti přítomen při školní, slouží to i dobré kázni i hojně návštěvě mše sv. Z pravidla zanedbávají mši svatou jenom ti, již konají placenou obsluhu (proti právu), roznášejí po domech rohlíky nebo mléko, nebo donášejí otci snídani do továrny odlehlejší.

III. O vyučování náboženství.

O vyučování katol. náboženství vlastně o reformě toho vyučování mluví se mnoho na schůzích a v odborných listech (Doporučuje se, aby každý katecheta četl kromě našich listů pedagogických aspoň vídeňské Christlich-pädagogische Blätter, H. Kirsch, Wien I. Singerstr. 7.) Všichni shodují se dnes již v tom, že i osnova i učebnice náboženské i metoda volají po důkladné opravě. Čím důležitější jest předmět o který se tu jedná, tím větší třeba opatrnosti při řešení zmíněné otázky. Myslím, že v nejbližší době dočkáme se nějakého významnějšího obratu a kdo ví, jak dlouho ještě budeme učit dle našich nedokonalých (mírně řečeno učebnic. S tímto faktem nutno počítati. Prozatím utvoří si každý katecheta jakousi individuální metodu a co se týká užívání učebnic předepsaných, bude si tvořiti jakousi střední cestu mezi starou učebnicí a novou metodou vyučovací. O tom lze se dočísti v časopiscch pedagogických. Zde buďtež uvedeny jen některé povšechné zásady.

1. Látka učebná budiž zredukována na věci nejdůležitější a prakticky nejpotřebnější. Všechno zbytečné theoretisování budiž odstraněno, aby byl získán čas pro praktickou výchovu náboženskou. Vykládám-li a projednávám několik životopisů svatých, nebo příkladů z bibl. dějin aneb ze života, je tím mnohem více vykonáno, nežli kdyby se dítky naučily nevím kolik stránek definicí a roztrídování hříchů a ctností na různé kategorie. Co drahého času zmaří někdo tímto cvičením a odříkáváním, a výsledek nulla. Děti si tohle nemohou pamatovati ani půl roku, leč kdyby se to s nimi stále opakovalo. A to přec není možno. Dítě pochopí snadno, co je hřích a co je ctnost; k tomu není třeba vědeckých rozborů. Čeho jest zapotřebí, to jest výchova vůle, aby dítko bylo ochotno plniti zákony Boží; k tomu cíli však vědecká pojednání nikterak nesměřují.

Dítě vedené prakticky ku křesťanské dokonalosti může ji dosíci když i neví odpovědi na otázku, co jest křesťanská dokonalost, nebo co jest snažiti se o křesťanskou dokonalost. Dobrá křesťanská výchova v domě otcovském jest čím dále tím řídčejší, proto má katecheta plné ruce práce, aby nahražoval, doháněl, doplňoval. Na fakultě bohoslovecké předpokládá se již náboženská výchova alumnů, vlastně pěstuje se mimo fakultu v semináři; proto možno na fakultě látku náboženskou probíratí theoreticky a vědecky. Národní škola však není učilištěm bohovědeckým, ani se mu v žádném směru nepodobá. Zde nejedná se o vědu nýbrž o praktickou výchovu křesťanskou.

2. Ukázněnost žactva jest velenutnou podmínkou k dalšímu jeho vývoji v duchu křesťanském. Na jiném místě bylo již řečeno, že jakmile katecheta vstoupí do třídy, má zavládnouti ve třídě klid a pořádek, který po celou hodinu nesmí býti ničím rušen. Že však mysl dětská jest až příliš těkavá a nakloněna k roztržitostem a hříčkám, musí katecheta býti bdělým strážcem, aby každé nepřístojnosti hned v začátcích zabránil. Poněvadž žáci v jiných předmětech školních konají dosti pohybu, není od nich mnoho žádáno, aby dvakrát týdně v hodinách náboženských seděli pěkně zticha a pozorně sledovali výklady katechetovy. Pokud „velebný pán“ mluví sedí žáci každý na svém místě, přesně seřazení, ruce v zad (lépe než na lavici, poněvadž zůstávají prsa volná) nohy rovno vedle sebe a oči obráceny k přednášejícímu. Knihy nesmí býti na lavicích, nebyl-li k tomu dán výslovný povel.

Na katechetovi jest, aby výklad svůj učinil tak zajímavým, aby šmahem upoutal pozornost žactva bez velikého nucení. Výklad nesmí arcíť býti rozvláčný, nýbrž přesný, živý a dramatický, přerušovaný otázkami a přehledným opakováním. Bylo mi řečeno o jednom katechetevi, že ve škole zasedá za stůl a zahajuje přednes stereotypní frází: „Minule mluvil jsem o tom, dnes budu mluvit o onom“ a hned spustí učenou řeč jako professor na fakultě, při tom si však zcela neakademický rukou podpírá bradu a dokonce prsty klade na ústa. A také asi žádá, aby mu děti věnovali pozornost! Katecheta musí se tvářiti přívětivě a vesele a musí se k dětem snížit a nedělat jim učené výklady o tom, čemu nemohou rozuměti, musí po dětsku s nimi rozmlouvat, hned vážně, hned žertovně, stále živě. Děti mají rovněž tvářiti se vesele, kázeň jejich má býti dobrovolná, nenucená.

Kdo s dětmi neumí zacházeti, bude vždycky jejich postrachem, místo co by byl jejich potěchou a radostí. Když vstoupí katecheta do třídy, mají se oči dětí blýskati radostí. Pak přenesou dítky lásku k osobě katechetově i na jeho předmět. Kázeň musí si katecheta vynutiti svou osobností, pevným a rázným vystupováním, ne hůlkou. Katecheta s hůlkou v ruce jest obraz ubohý. Hůlku potřebuje ten, kdo si to sám zavínil. Nepravím, že by příklady mimořádné nežádaly mimořádných prostředků. Ale mlátit by se přece nemělo. Udeřit hůlkou po ruce jednou nebo dvakrát musí býti dosti trestu, ne tak bolesti způsobenou jako zahanbením. Když se stále a mnoho bije, ztrácí bití zcela svůj vliv a účinek. Bítí žáky pro neučení nebo pro nevědomost, jest prostředek nepedagogický a naprosto nepřipustný. Ale děje se i to. U některých katechetů jsou pojmy zkoušeti a mlátit velmi příbuzné.

Je to sice vtip, co vykládá se o jednom knězi, ale bohužel velmi podobá se pravdě. Maminka: Františku, co vám říkal velebný pán dnes ve škole? — František: Že nás bude učit o Pánu Bohu. — Maminka: A co vás učil? — František: A, nic! Mlátil kluky. Jednomu katechetovi přezdívali kollegové: „Milé děti! Říz ho“. Bohudíky, že dnes již jest těchto exemplářů málo.

3. Vyučuj názorně, jest jedna z hlavních zásad methodických, která má svou platnost i v náboženském vyučování. Jest žádoucí, aby katecheta pořídil sobě časem hojnou sbírku různých pomůcek pro vyučování náboženství. Kromě obrazů biblických (Herderových a Hölzlových a j.) a liturgických (H. Svoboda) ať jsou v zásobě též obrazy z církevních dějin, obrazy svatých, jakož i obrazy z denního života, diagramy, přehledy (A. Zamazal, Mar.-Hory) atd. Nedostatek pomůcek lze nejlépe nahraditi křídou v ruce, dle návodu katechety Zamazala: Kreslení v hodinách náboženských. Pomůckami mají býti též obrázky, kterými katecheta dítky občas poděluje. Proto nemají býti tyto obrázky libovolné, nýbrž účelně volené. Při této příležitosti upozorňuji na laciné obrázky z církevních dějin českých od A. L. Koppe na Smíchově a na obrázky křesťní od Jana Kotíka na Smíchově. Pro vystavování obrazů ve třídách možno poříditi několik schválně k tomu účelu pracovaných rámců. Pro pomůcky náboženské má též býti zvláštní skříň se zásuvkami v kabinetě. Používání skioptikonu ku promítání světelných obrazů z Palestýny, ze života Krista Pána, z církevních dějin a z církevního umění jest dnes již dosti rozšířeno.

4. Budiž vyučováno tak, aby dívky většinou naučily se již ve škole to, co jest jim uměti. Ukládati dětem, aby se všemu doma naučily, jest ovšem pohodlná metoda, dříve skoro všeobecně praktikovaná. Výsledek byl z pravidla ten, že se děti učily doma napořád jen katechismu a ostatní předměty zanedbávaly. Nyní ale čím dále tím více utvrzuje se zásada, že k učení musí stačiti čas, který dítě ve škole prosedí, doma má býti dítě volno anebo má se zabývati jen lehkými úkoly. Tak by arcif nezbylo času pro obtížné memorování katechismu s jeho 877 otázkami a se spoustou různých k němu přídavek, citatů atd. Biblickými dějinami se děti rády doma obírají, a ještě raději by se obíraly, kdyby učebnice biblická byla dětskému věku více přizpůsobená.

Pro žádný jiný předmět nejsou tak ubohé učebnice jako jest Schusterův bibl. dějepis, přeložený před lety Srdínkem a nám doposud zachovaný se všemi germanismy, latinismy, hebraismy, archaismy, slohovými chybami, nehledě ani k tomu, že celé složení této knihy nijak tomu nenasvědčuje, že má to býti kniha pro děti. Jest trochu podivno, jak mohla se ta kniha tak dlouho udržeti v tomto stavu. Ani ty nejhrubší poklesky nejsou z ní odstraňovány. Ostatně kdož ví, jak dlouho ještě zůstane Schusterova biblická dějeprava v nezměněném užívání, protože proti Panholzovi, přeloženém dr. Podlahou, kterážto učebnice prý má Schusterovu vytlačiti, jeví se všude veliká nechut. Panholzer nijak neučinil dějepravu biblickou slohem i obsahem věku dětskému přístupnější a proto nezasluhoval, aby do češtiny byl překládán. To se mohlo zrovna přikročiti k sestavení nové biblické dějepravy s použitím všech novodobých vymožeností paedagogických. V každém ohledu mnohem lepší nežli dějeprava Srdínkova a Panholzova jest bibl. dějeprava, sestavená Janem Doleželem, katechetou v Mor. Ostravě a právem podivujeme se tomu, proč zůstala tato kniha neoceněna.

Jest již skutečně na čase, aby bylo konečně přikročeno k vydání nové biblické dějepravy. Tato práce však budiž svěřena osvědčeným katechetům, ne však profesorům theologie (viz liturgika dra Špačka). Otázka upravení bibl. dějepravy jest důležitější nežli úprava katechismu. Neboť biblické dějiny stanou se střediskem náboženského vyučování. Právem jest na to poukazováno, že v našich učebnicích náboženských (katechismus) ukrčuje se slovo Boží pod čarou, tisknuto nejmenším tiskem, kdežto na vrchu velikým tiskem chlubí se slova lidská. Naopak se to patří. První a nejdůležitější učebnicí náboženství ať jest Písmo sv., slovo Boží.

Před osmi lety asi vyšla ve Würzburku (nakl. Fr. X. Bucher) brožurka: Johann Valerian, Neue Wege im Religionsunterrichte. Autor poukazuje na to, že se u nás biblickým dějinám neučí soustavně a souvisle, nýbrž používá se většinou jen jednotlivých příběhů jako dokladů k otázkám v katechismu. Valerian podřizuje katechismus biblickým dějinám a sestavuje hned hotový návrh, jak by se mohlo v tomto smyslu postupovati. Doufám pevně, že ku projednávání tohoto návrhu kdysi dojde.

Nesmí též býti přehlíženo, že v biblických dějinách vystupuje moment výchovný více do popředí, kdežto katechismus nutí, třeba mimoděk, zabývati se více slovní exegesí a pojmy abstraktními, nežli praktickou výchovou náboženskou, ačkoliv obratný katecheta i katechismu používá tak, že jeho

katechese jest více exhortou než-li exegesí, ovšem, že při tom z vlastního katechismu zůstává velmi málo.

Kromě biblických dějin dal bych dětem do rukou též malý životopis svatých, schválně pro dívky vypracovaný. Nesměla by to arcíť býti zase jen učebnice k vůli zadávání a zkoušení, nýbrž knížečka působivá a intimní jako modlitební kniha, psaná slohem krásným, ale lehkým a dojmavým.

5. Co mají dívky podržeti v paměti, musí se často opakovat. Nejdůležitější pravdy katolického náboženství, poslední věci člověka, desatero, patero, atd. musí býti při každé příležitosti opakováno. Již z toho důvodu jest nemožný tak obsáhlý katechismus. Nelze ho ani řádně probrati, ne tak stálým opakováním v paměť dítek štípiti. Někdo učiní si úkolem probrati každou hodinu jednu nebo dvě stránky katechismu a také probírá, jako na universitě, aniž by se ohlížel, zda-li to, co před měsícem bylo probráno, není již zase zapomenuto. Tak bude s předepsanou látkou hotov, ale dívky za krátko nebudou věděti již ničeho. Některá lekce se ovšem pro visitaci důkladně a delší dobu opakuje, to je známá praxe. Jiný katecheta nezačne novou látku, dokud stará látka není pevně v paměti, opakuje zase a zas, až jest vše dobře „zažito“; látku předepsanou arcíť nebude s to probrati. A čím jest žactvo méně nadané tím více nutno vše opakovati.

Učebná látka jest ohromná, i když se katechismus zredukuje na to nejnnutnější. Vždyť biblické dějiny samy pro sebe znamenají veliký kus práce. Nutno však téměř v každé třídě mimo to poukázati na některé události z církevních dějin, ze života svatých, nutno věnovati náležitou pozornost církevnímu roku a obřadům liturgickým, nutno připravovati na svaté svátosti, nutno míti na zřeteli křesťanský život. Nelze říci že to neb ono patří probíratí v jisté třídě. Co by se v jedné třídě probíralo a pak již nikdy více, jest jako do vody hozeno.

Obzvláště na začátku nového školního roku nesmí se ihned začíti s látkou novou, nýbrž musí se nejdříve několik hodin v každé třídě věnovati stručnému opakování látky z minulého školního roku. Obtížné partie a důležité ať jsou každý rok opakovány. Rovněž tak jest důležité, aby se na začátku školního roku a častěji uváděla na paměť i ustálená pravidla zevnějšího a mravního chování, ve škole, v kostele, doma a na ulici. Katecheta chopí se vůbec každé příležitosti, aby promluvil dětem do duše opět a opět.

6. Každý žák ať má sešit pro poznámky náboženské. Poznámky si píší žáci buď samostatně dle daného návodu, nebo jim občas katecheta něco diktuje. Sešit musí býti čistý, úpravný a poznámky ať jsou psány krasopisně. Mám zkušenost, že i ti nejnedbalejší žáci mívají radost ze svého sešitku a pečlivě jej vyplňují. Je to zároveň zkouška z pilnosti.

7. Znamky z náboženství nechť dávají se dle mravního chování, ne odříkávání. Alespoň špatnou známku má katecheta dáti zřídka kdy. Děti zvyknou i bití i špatným známám. A když dokonce snad dvacet žáků v jedné třídě má nedostatečnou, tu již nějak navzájem se potěší. S dobrými známkami nemá katecheta skrblit a k učení nechť povzbuzuje své svěřence vším jiným jenom ne bitím nebo špatnými známkami. A kolikrát dítě, které je nesmělé

nebo neschopné k odříkávání, zcela dobře pojímá, chápe a v paměti podržuje, někdy i lépe nežli takový parádní „odříkávatel“. Konečně nejedná se přec o slova, nýbrž o cit a dobrou vůli pro život náboženský.

Vysvědčení budetež katechetou podepisována. Na konci čtvrtletí ať vezme katecheta katalog do ruky a přesvědčí se o prospěchu žactva. Zvláště mravům a pilnosti nechť věnuje pozornost, ale též ostatním známám. Hodné žáky pochválí, nedobré pokárá a pobídne k větší pili.

Každý katecheta ať jest pilným čtenářem spisů největšího paedagoga naší doby Dra Fr. W. Förstera, prof. v Curychu.

IV.

○ nedělních a svátečních exhortách.

Exhorta má býti tím, co vyjádřeno významem slova exhortari, totiž povzbuzením. Poněvadž nejpůsobivějším jest vždy slovo živé, mluvené nikoliv psané, má býti exhorta v ý k o n e m ř e č n í c k ý m. Nesmí tedy býti exhorta ani předčítána ani dle šablony odříkávána. Exhortátor musí do exhorty vložit svůj cit, musí mluvit živě a musí skutečně mluvit ku svým posluchačům, aby slova jeho šla, jak se říká od srdce k srdci.

Protože exhortátor adresseduje slova svá přímo na své posluchače, musí užívati druhé osoby buď množného nebo jednotného čísla: buďte, vzpomeňte si, vezte; nebo: zda přemýšlel jsi již, jak zachováš se, víš-li, chceš atd.

Dvojím směrem chybuje se v exhortách, což poznati lze na exhortách tištěných. Užívá-li totiž exhortátor stále zájména „my“ a první osoby množného čísla: my máme, my musíme, učinme předsevzetí atd., pak podobá se exhorta nemálo obyčejnému rozjímání; neschází než přimhouřiti oči a sepjati ruce, aby dojem rozjímání byl úplný. Exhortátor mluví k sobě a sám s sebou. Představte si otce, který by napomínal svého hochu, a při tom by užíval obrátů: budme hodni, budme poslušni a j.! Zda-li takové napomínání bude povzbuzujícím? Na první pohled jest patrné, že takové „povzbuzování“ jest slabé, mělké, nepůsobivé. O exhortě možno říci totéž.

Druhou chybou jest, že mnohé exhorty pohybují se v rámci vědecko-theologického pojednání. Mají na sobě všechny vlastnosti pravidelného pojednání nechávající posluchače úplně stranou. Pojednání není exhorta, pojednání má své místo v knihách a ne na kazatelně. Katecheta, který sestavuje sobě exhortu, musí sobě býti vědom, že nepíše řečeme pro vědecký časopis, nýbrž chystá sobě řeč, kterou chce přednésti živým slovem.

V hodinách náboženských podobají se mnohé výklady vědeckému pojednání a přece musí katecheta i při těchto výkladech udržovati styk se žactvem, musí mluvit k nim a ne ke stěnám; tím více však musí to činiti při exhortě. Mnohé tištěné exhorty nejsou vlastně nic jiného nežli hodně pochybené katechesky; ale i kdyby byly méně pochybené patřily by přece jen do hodiny náboženské a ne na kazatelnu. Čas určený pro exhorty jest příliš vzácný, než aby byl mařen pojednáváním temat patřících do vyučování.

Káže-li se pro dospělé, jest arcif zapotřebí hodně katechesí, protože dospělí jiného náboženského vyučování nemají ale dětem, kteří užívají pravidelného vyučování náboženského, není třeba přednášeti látku učebnou též ještě v exhortách. Na to exhorty nejsou. Exhorty mají býti různé, působivé, řečnický dokonale dramatické přímo do duše dítěte zasahují řeči. Mnoho moralisování není na místě, jedná-li se o dospělé posluchače; jednak proto, že dospělí jsou o mravním chování zpravidla dosti poučeni, jednak též proto, že ti na které se kázání vztahuje, nebývají ani přítomní. Dětem však moralisování jest potřebnější, ačkoliv i tu jest třeba jisté opatrnosti.

Velmi vhodné jest, užívati k exhortám životopisu svatých. Abych ku př. nemusil příliš často opakovati: modlete se rádi a modlete se krásně, zbožně, pomalu a procítěně, vykládám o některém svatém (který ten týden byl slaven), jak se rád modlíval, a jak zbožně, a jak jest to krásné, když to někdo tak zachovává. To jest úplně tak jakobych řekl: jděte a číňte podobně, ani toho nemusím již podotýkati. Exempla trahunt. Při tom seznamuje se žactvo se životopisem svatých (Ekrt, Církev vítězná, dědictví Svatojanské).

Dobře zapracovaný katecheta jest vlastně i při vyučování více exhortátorem; to jest povznáší katechesi na stupeň exhorty, kdežto začátečník naopak snižuje i exhortu na slabou katechesku.

Že se exhorty přimykají k církevní době, a mají přiléhati k evangeliu, jest samozřejmo. Podotýkám, že při čtení evangelií a zejména epištol vynechávám místa pro dítky rozhodně nepatřičná (ku př. o těhotných) nebo zcela nesrozumitelná a některé epištoly vůbec nikdy nepředčítám. Latinismy a hebraismy v textu opravuji ve smyslu známého Mlčochova „intelligibiliter“. Před exhortou a po exhortě modlíváme se tři božské ctnosti, tak že před exhortou říká se vzbuzení víry, po exhortě vzbuzení naděje, lásky a lítosti. Kázeň při exhortách bývá vzorná. Žactvo stojí jako zeď.

Závěrek: Bylo by záhodno pojednati při této příležitosti ještě i o jiných věcech, ve kterých třeba katechetům začátečníkům praktických informací, třeba o zákonech školních. Snad o tomto posledním bodě někdo zkušenější v těchto listech pojedná.

Přál bych si, aby i jiní katechetové ze svých zkušeností uveřejnili praktické pokyny pro nováčky v úradě katechetském. Jest to dozajista v zájmu dobré věci.

Třeba někdo se vším nesouhlasí, co zde bylo napsáno. Ovšem! Nehodí se všechno pro všechny a na jedno kopyto všechny lidi nikdo nepředělá.

ANTONIN ZAMAZAL.

Písmo svaté a dnešní katechismus.

V první knize Samuelově čteme: „I dal Saul obléci Davida v šaty své, a vstavil mu lebku ocelovou na hlavu jeho a oblékl ho v pancíř. Připásal také David meč jeho na ty šaty jeho a chtěl jíti; ale že tomu nebyl zvyklý, proto řekl David Saulovi: Nemohu v tom jíti, neboť jsem nepřivykl. I složil to David se sebe.

A vzav hůl svou do ruky své, vybral sobě pět kaménků hladkých z potoka a vložil je do mošničky pastýřské a prak svůj v ruce nesl . . .“

„A vztáhl ruku svou a udeřil Filištinského v čelo jeho tak, že kámen uvázl v čele jeho. I padl tváří svou na zem“

Pokaždé, když čtu tato slova, maně vzpomínám si na náš dnešní katechismus. Zdá se mi, že je pro naše malé děti také takovým těžkým brněním, na něž nejsou zvyklé. Zdá se mi, že ty nesčetné šupiny a spony na onom brnění jsou ty nekonečné naše otázky a odpovědi v dnešním katechismu. Není tudíž divu, když i tyto malé děti často ve své duši tlumí hlas: Nemohu v tom jíti, neboť jsem na to nezvykl.

Odtud ty dnešní nářky, že přese všecko naše katechisování a veškerou naši snahu nepřítel náš stále stojí před námi a doráží na naše řady.

Nedivím se, že vůdcové těchto vojáků stěžují si poslední dobu na různé překážky v tomto boji a poukazují na příčiny, které těžkost výcviku zaviňují. Mají jistě všichni nejlepší vůli zdolati nepřítele.

Bylo uváděno v mnoha odborných listech mnoho různých rad a návrhů, jak by se dal nynější katechismus reformovati a pod. Jedni navrhovali vynechání otázek, jiní vynechání definicí, atd.

Nechci se dnes pouštět do jiných různých úvah, ale zmíním se pouze o jednom prostředku, který bych při úpravě nového katechismu co nejvřeleji doporučil. Jest to slovo Boží, písmo svaté, které v katechismu dnešním tak málo oceněno bývá . . . To jest ta zbraň, ty kaménky hladké v blízkém potoku, jimiž můžeme vyzbrojit se zdarem duši naši proti nepříteli; jenom že my jsme si těch kaménků, jak se zdá, málo dosud vážili . . .

Dolů jsme je zastrčili, pod čáru, do poznámky, malým tiskem vytiskli, aby je děti tak snadno nenalezly . . . A místo nich oblékáme stále naše bojovníky malé do složitého, těžkého brnění, v němž se tak těžko pohybuje a bojuje.

Vzpomeňme našich starých předků. Neměli v katechismu tolik otázek jako dnes; neznali tolik definicí jako dnes; ale za to znali více písmo svaté, životy svatých, modlitby a liturgii. V každé skoro rodině ležela na skříni „Postilla“, „Písmo sv.“ a jiné podobné knihy. Jejich práce proniknuty byly zbožností, jejich řeči často vyplňovány citáty písma sv.

A jděme ještě dále! Co dodávalo prvním křesťanům útěchy a síly v pronásledováních a utrpení? Slovo Kristovo! V něm byl celý život jejich!

A to nám v dnešní době schází. Naš katechismus obsahuje v učebné části mnoho slov lidských, ale málo slov Kristových. A přece by mělo být tomu naopak. Místo různých těžkých definic měly by se naše děti učit raději co nejdříve slovům evangelia nazpaměť.

Sám Ježíš Kristus pravil: Slova, kteráž jsem já mluvil k vám, duch jsou a život. (Jan, 8, 32.) Každý, kdo slyší slova má, připodobněn bude muži moudrému, který ustavěl dům svůj na skále. (Luk. 6, 47.)

Sv. Pavel jasně doznává: Živnát jest zajisté řeč Boží a mocná, a pronikavější nad všeliký meč na obě strany ostrý (Žid. 4, 12.) Všelike tělo jest jako tráva, ale slovo Paně zůstává na věky. (I. Petr 1, 24.) A jinde opět čteme: V srdci schoval jsem řeči tvé, abych nehřešil proti tobě. (Ž. 118, 11.) My máme za potěšení knihy svaté, které jsou v rukou našich (I. Mat. 12, 19.) A že od dětinství písma svatá znáš, kteráž mohou tebe naučiti k spasení, skrze víru, která jest v Kristu Ježíši . . (II. Tim. 3, 14.)

Aby slovo Kristovo proniklo duši dětskou, třeba, aby bylo význačně hned mezi textem jako nejpádnejší důkaz článků naší víry položeno. Některé katechismy (Augsburský, americký a j.) těmito přednostmi dávno vynikají. Při nové úpravě katechismu nebudiž na tuto důležitou stránku zapomenuto.

Dále bych se vřele přimlouval za to, aby některé zvláště důležité citáty evangelia byly na chodbách, ve třídách a jinde vynešeny, aby tak dětem často na mysli utkvěly¹⁾.

Při vyučování výkladu mravouce a j. budiž často na doklad uváděno slovo Kristovo, aby si je děti co nejdříve do paměti vštípily. Také při jednotlivých přestupcích žáků nechť katecheta svá napomenutí doloží případným citátem z písma sv.

S dobrým výsledkem setkávají se také lístky z pilnosti, na nichž napsána jsou slova evangelia. Pisatel těchto řádků dal si natisknouti asi 30 citátů z písma sv. na menší lístky z pilnosti. Lístky ty rozdává nejen jako odměnu za návštěvu kostela, pozornost při mši sv. a kázání, ale i za pilnost v učení, atd. Děti se zájmem přečtou si natištěný citát z písma sv. brzy jej umí z paměti. Další lístky obdrží dítě obyčejně tentokráte, když odříká citáty z lístků předešlých. Děti se tak hravě a rády naučí mnoha citátům z písma sv. Lístky tyto mají ještě i tu další výhodu, že dostanou se i do rukou starších, domácích a j., kteří si obsah lístků běžděčně přečtou.

Jest to opravdu dojmavým, když někdy celá třída od (3.—5. obecné), žák za žákem, zcela hravě a s radostnou myslí cituje na 30 různých citátů ze sv. evangelia.²⁾

Uvádím z citátů aspoň některé:

¹⁾ Dvě návěstní tabule s citáty písma sv. (à 50 h.) má na skladě pisatel tohoto článku.

²⁾ Kdo by si přál určitý počet těchto lístků s pilnosti, nechť se obrátí na pisatele tohoto článku.

„Beze mne nic nemůžete učiniti“, řekl Pán Ježíš. (Jan 15, 5.)

„Blahoslaveni čistého srdce, neboť oni Boha viděti budou.“ (Mat. 5, 8.)

„Uloženo jest lidem jednou zemřítí a potom bude soud. (Žid. 9. 27.)“

„Hledejte nejprve království Božího a spravedlnosti jeho a ostatní bude vám přidáno. (Mat. 6, 26.)

Učte se ode mne, neboť tichý jsem a pokorný srdcem: a naleznete odpočinutí duším svým. (Mat. 11, 29.)

Jako tělo bez ducha mrtvé jest, tak jest i víra beze skutků mrtva. (Jak. 2. 26.)

Všichni zajisté státi budeme před soudnou stolicí Kristovou. (Řím. 14, 10.)

Hleďte, aby nebyla obtížena srdce vaše opilstvím, aby nepřišel na vás ten den (soudu) náhle. (Luk. 21. 34.)

Kdo by pak pohoršil jedno z maličkých těchto, jež ve mne věří, lépe by mu bylo, aby zavěšen byl kámen mlýnský na hrdlo jeho a on pohřben byl do hlubokosti mořské. (Mat. 18, 6.)

Chceš-li vejíti do života, zachovávej přikázání. Mat. 19, 17.)

Milujte nepřátelé své; dobře čiňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí. (Mat. 5, 44.)

Kdo nenese kříže svého a nejde za mnou, nemůže býti mým učedníkem. (Luk. 14, 27.)

Kdožkoli vyzná mne před lidmi, toho i já vyznám před otcem svým; kdož by pak zapřel mne před lidmi, zapřu i já ho před otcem svým. (Mat. 10, 32.)

Blázen řekl v srdci svém: Není Boha! (Žalm 13. 1.)

Amen, amen pravím vám: Nebudete-li jísti těla Syna člověka a píti jeho krve, nebudete míti v sobě života. (Jan 6, 54.)

Jako tyto citáty slov Kristových ze sv. evangelia, tak i jiné delší mravoučné výklady Kristovy mají stále proplétati učivo katechismu. Důkaz kladu hlavně na podobenství Kristova, která děti velmi rády a napjatě poslouchají. Význam těchto podobenství jest pro děti přímo neocenitelný, ale přece tak málo dosud našim katechismem pochopený. Jak jinak by se zpříjemnila ku př. otázka: Proč máme kázání poslouchati? Kdyby katecheta vyložil dětem podobenství o rozsevači a semenech, než když jim vykládá odpověď dle katechismu.

A tak bychom mohli probírat celý katechismus.

Vzal-li si nynější sv. Otec za heslo: Omnia restaurare in Christo, tu bylo by třeba řídit se tímto heslem i při vyučování katechismu. Obnovte katechismus v Kristu! Více slov, tepla Kristova do srdci malých dítek, méně slov lidských. Má-li se dítě učit něčemu z katechismu nazpamět, ať jsou to ponejvíce výroky Kristovy! Nebe a země pomínou, ale slova Jeho nepomínou.

Klasobraní z pokrokového tisku.

Redakcí Karla Horkého v Praze vychází pokrokový čtrnáctidenník „Stopa“. Jeho 23. číslo dostalo se mně náhodou do rukou; já četl a žasnul. Žasnul nikoliv nad obsahem tiskoviny — na to jsme se již dostatečně otužili, — ale nad ubohostí našeho veřejného života, tisku a kritiky, kteří nechají bez rázného zakřiknutí řádit v literatuře blázna, jež je nejvyšší čas izolovati v sanatoriu. Zdál-li by se výraz blázen někomu nedosti akademickým prosím, aby si pozorně přečetl následující pravdy námatkou z řečeného čísla 23. vytržené:

Cituji jenom:

I. Vznik člověka: — Jako opice ze zkažených dravců tak vznikl člověk ze zkažených opic. — Vznik člověka byl dílem náhody. — První lidé byli zajisté nejstrašnějšími nestvůrami a obludami co do ohyzdnosti těla a zvrhlé podlosti ducha; horším to již býti nemohlo, tedy stávalo se to lepším. — Vznikaly statečné instinkty, — jsme přece přese všecko potomky lva! Člověk je nejstatečnější ze všech zvířat. — V aktivitě a podnikavosti leží hlavní přednost člověka před zvířaty, ne v rozumu. — Opičí přirozenost zůstala u nejmenších i u největších lidí basí ducha: ještě dnes je člověk větší opice než kterákoliv opice. — Člověk je veskrze společenské zvíře. Společenská je totožná s totální zkažeností. — Člověk je převahou pasivní zvíře. — Člověk je nemocný vřed přírody, je mozkové monstrum, je karikatura. — To, čemu se říká rozum, je pouze zvrhlost: podlost a opičí pitvornost je jeho fundamentem; to, čemu se říká „rozum“, je pouze nemocí. — Odtud jeho bystrost: blouznění nemocného je živější než myšlení zdravého. — Člověk je nejkuriosnější nestvůra zemská, sloučení nejvyššího a nejnižšího, jest fraškovitou slátaninou všeho možného, je nejpotvornější netvor, který existuje. — Tělesně stojí člověk hluboko pod skoro všemi zvířaty. —

II. Genius činu: — Praktická činnost kývá se ustavičně mezi dvěma póly: žebráctvím a arrogancí. — Praktický talent svědčí vždy o slabosti vůle. S nízkým nízcem jednati není nízké, jen rozumné. — Dívej se na lidi abstraktně jako na neživý předmět: sekeru, vůz, dělo! — Měj s lidmi co největší opovržení; to je nejznamenitější návod k důstojnému a rozumnému jednání s nimi. — Genius je tvor, který je tím lepší, čím více má chyb. — Genius je zvíře, které žije s lidmi proto, aby jimi mohlo opovrhovat a které opovrhuje jimi proto, aby mohlo s nimi žíti. — Hlavním elementem praktické činnosti je žebráctví. — Žebrání je každá žádost, která může býti odmítnuta. — Nechuť genia k praktické činnosti není nechutí k činnosti, jen k podlosti. — Praktický talent a podlý charakter je jedno.

III. Žena: — Žena znamená noblessu naproti plebejskému muži. — S ženami je přece něco, ale s muži nic; ti jsou protivní, nemotorní sloni a oslové, jichž životním účelem je pouze, aby byli od žen šizeni. — Příčiny rozkoše jsou liché, ale ne rozkoš sama. — Ošklivé dívky zakládají si vždy na své „počestnosti“ a jsou tak naivní, že řeknou: „Nemám ničeho než svou „počestnost“. — Bídny jest, kdo vyžaduje od mladých ženušek, aby správě

jednaly. — I tím vyniká žena nad muže, že altruistický smysl je u ní silněji vyvinut; rovněž je silněji vyvinuta její zad —

IV. Dobročinnost: — Dobročinnost činí šťastným jen nízké lidi. — Dobročinnost odporuje slušnosti a delikátnosti a jemnosti; je nešetností, je strkáním se do popředí, je hrubým sobectvím. — Vděčnost je nedorozumění, je hloupostí kotvící na lži, že je možno nesobecky jednati. Vděčnost je nízká: spočívá na přílišném malicherném vážení si vezdejších skutků a na žebrácké povaze: přijímat dobrodiní je nízkost. — Všechno tohle dávání a braní je specificky lidskou, nestoudně žebráckou nízkostí, o níž mluvíti, kterou do opravdy bráti, kterou na princip morálky povýšit mohly jen žebrácké, hrdosti prázdné, lazaretní duše, kterou sice každý slušný člověk bere jako nutné zlo, ale kterou v myšlení svém ignoruje a o které právě tak málo mluví jako o každodenním stavu své uriny. — Co je morálka? Špatný recept k pohodlnému živoření nízkých individuí. Hlad' a laskej každý nečistý hmyz, aby tě nekousl!

V. Pes: — Pes je vtělená neškodnost, poslušnost, pokora, věrnost, oddanost, láska k pánovi; neodpírá zlému, ale byl-li udeřen do jednoho boku, nastaví druhý. — Tedy: pes je nejotročtější a nejmorálnější zvíře.

VI. Pravdivost — lživost: — Moudrá a statečná lstivost a přetvářka jsou vyšším druhem pravdivosti; hloupé a nemístné mluvení pravdy a upřímnost nízkým jejím druhem.

VII. Společenská jemnost: — Společenská jemnost je nejhrubší ze všech hrubostí. — V hrubosti je mnoho jemného. — Nic není tak proti dobrému vkusu jako jemnost. — Výbuch nejodpornější vášně poskytuje příjemnější pohled než konvenční dobré mravy, dobrý tón a jak se tomu kretinství říká. — Je-li „vzdělaný“ člověk „hrubý“, je to vždy dobré znamení.

VIII. Umění: — Viděti v krásnu podstatu umění je stupidní. Moderní hudba je hloupé darebáctví. — Architektura je řemeslo, jehož cílem jest, aby lidem nepršelo na hlavy. — Jedna Beethovenova symfonie má větší uměleckou potenci než všechny dómy na světě dohromady. — Uchování starých staveb na újmu komunikace, pohodlí, zdravotnictví je čirým bláznovstvím: svědčí pouze o hloupých vrtoších individuální a nacionální ješitnosti, o nedostatku smyslu pro pravé umění. Schází ještě, aby se každá bídná zednická slátanina obložila zlatými deskami, protože je stará. — Co je drama? Drama s ustavičným hnusným mluvením, komickými blbými monotogy má jen za účel, aby si pár zevlounů zabilo dlouhou chvíli, aby si to mohlo své hadry ukazovat. — Vydržet tři hodiny způsobně sedět a hledět stále do komické díry z prken a hadrů na poskakující a pitvořící se opice, to je více, než slabá lidská přirozenost snese. — Je-li drama grisetou, je opera bordelovou prostitutkou; vyžadovat rozumění infamní slátanině „opera“ zvané je totéž jako vyžadovat od žáka, aby opakoval vše, co tři kantoři, z nichž k tomu jeden následkem noční pitky úplně ztratil hlas, současně přednášeli. — Opera je excelentním důkazem lidské mizernosti. —

IX. Básník: — Básník je vtělená prolhanost, vtělená nabubřelost. — Básník vydává ze sebe volský řev a myslí, že moře kol něho burácí. — Jest

nejnestoudnější ze všech židů; je malomocným ukazujícím s obzvláštní zálibou své vředy celému světu. — Je líný jako medvěd, je nanejvýš zbabělý. — Básník je nejkomičtější figura pod sluncem.

X. Výchova: — Nejlepší vychování je zcela řádné vychování, — Štěstí, že lidé od jakživa na paedagogy ničeho nedali. — Paedagog by přivedl do bláznice nejzdravějšího člověka, kdyby šlo po jeho. — Právem byli učitelé považováni vždy za osly společnosti, Řekové brali za učitele hlavně jen otroky, slovo „paedagog“ mělo u nich posměšný význam jako naše „kantor“, ale my moderní oslové берeme to slovo doopravdy. —

XI. Egoismus národní. — Národ s trochou hrdosti v těle musí žít se svými sousedy v nepřetržité válce. — Pouze válka je činem národů. — Jako je „intelligence“ a „vzdělání“ refugiem nezdařených jednotlivců, tak „osvěta“ a „kultura“ refugiem nezdařených národů. —

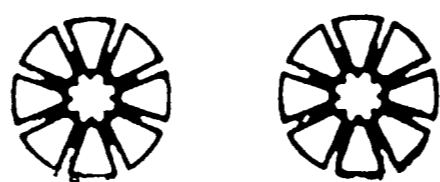
Tvorové jako kentaurové, mořské panny považují se za pouhé výplody lantasia, ale neprávem; vždyť i dnes žije zvíře velmi rozšířené: polo pes a polo vůl . . . , — a jméno jeho je Němec. — Prostředek, jímž by dnes národ, dosti velký k němu, sílu svou zpateronásobil: Kdyby napsal otevřeně na jednu stranu svého praporu: Pryč s morálkou! a na druhý: Egoismus. — Tahle „národy“ zvaná moderní stáda mohou též dosíci demokracie, ale teprve tehdy až hovězí dobytek bude rozkazovat svým hospodářům, kde se chce pást a jaké stáje chce mít. — Nad 5 milionů vystoupivší národ přestane národem a stane se stádem. — Podstatou národa je bezohledný všeho altruismu prázdný egoismus. — Raditi národu k normálnosti znamená raditi mu k sebevraždě. — Nejkratší cestou k povznesení národu je podporování jeho sebedůvěry, hrdosti, pýchy, domýšlivosti, zpupnosti. —

XII. Znameníť člověk!: Proti kolika ranám osudu je obrněn svou hloupostí! — Přátelství je sentimentálností. — Přátelství odporuje hrdosti a tvrdosti. — Velký duch nestrpí jakéhokoliv vměšování se do svých věcí. — Přátelství je u velmi silných duchů nemyslitelno; samozřejmě nikoliv přátelství k mladým, hezkým ženuškám. — — —

Doufám, že tyto názory, které jsou naprostou negací zásad podmiňujících zdravý život jednotlivců i celku, dostatečně kvalifikují mravní schátralost svého původce. Na něho velmi výborně přiléhají vlastní jeho slova: To čemu se říká rozum, je pouze zvrhlostí, podlostí, nemocí. U něho zcela jistě! —

Blahoslavený onen „Ženský vzdělávací spolek — řekněme v jistém okresním městečku moravském, jehož učitelské a velmi pokrokové ženské presidium vzdělává své prostoduché členstvo mimo jiné také touto „Stopou“. Jsme těm dámám radou, ať jen vychovají své dětičky přesně podle hořejších zásad a spláčí nad výsledky.

Tam tedy spěje pokrok, v těchto zásadách kulminuje osvěta!

ROZHLEDY.

Vychovatelství.

Americká výchova k samostatnosti. S obdivem a v jisté míře se závistí pohlíží se dnes v jistých vychovatelských kruzích na výsledky americké výchovné metody k samostatnosti; není tudíž divu, že ozývají se i hlasy, aby americké ideje na poli výchovném i u nás v Evropě byly v život uvedeny. Neschází však i hlasů, které, ač uznávají, že americké ideje obsahují v sobě jádro pravdy, varují — a rozhodně oprávněně — před překotným přesazením rostliny vyrostlé v půdě, půdě naší, zcela nepodobné. Chvalořečím amerických vychovatelův a laiků plně věřící, musili bychom za to míti, že konečně ve 20. st. uveden byl universální lék pro všechny křehkosti, do nichž naši předchůdci si u dětí stěžovali. Tomu však tak není. Nepopíráme — píše P. Kirsch (Pharus, s. I.) —, že dodělali se v Americe znamenitých úspěchů, když moudře této metody bylo používáno, a každý vychovatel mnoho se může přiučiti ze zkušenosti amerických vychovatelů, ale před tím varujeme, jako by Amerika snad podala důkazů, že nikdy by již neplatilo Webrovo slovo: „Knabenzucht will harte Hände“. Případy, jimiž Kirsch své tvrzení dokládá, nás učí, abychom slepě nenásledovali americké výchovy k samostatnosti. Dudley Parson jasně ukazuje, že v Americe takto vymizela veškerá úcta k autoritě, strach před trestem. „Máme nesmírný strach před trestem; všeho má se dosíci láskou a láskyplným napomináním, ale nikdy trestem. Tak vypěstováváme sobeckost, ale ne úctu; svéhlavost a vzdor, ale ne poslušnost; nejprudší vášně, ale žádnou čest“. Předčasně zralá mládež je ovocem často této, do extrémů hnané metody vychovávat k samostatnosti. Americký chlapec má mnohé dobré vlastnosti, ale i nectnosti: nemá vytrvalosti, je povrchní, jen na praktickou stránku hledící, příliš naplněný pocitem svých práv, neodvislosti atd. Proto chybili američtí vychovatelé, že pěstili ještě tuto samostatnost, nevedouce mládež si zvykati, podrobovati se oprávněné autoritě a především autoritě Boží. Američtí vychovatelé sami počínají nahlížeti, že se zaběhlo na tomto poli, a touží po návratu přísné mužné kázně, neboť jinak bylo by se strachovati o budoucnost americké republiky!

Lankaš.

Ruční práce chlapecké. C. k. okresní školní rada v Chotěboři uveřejnila ve svém okresním úředním listě ze dne 16. ledna 1911 toto prohlášení o ručních pracích chlapeckých: Základním rysem dětství je touha po činnosti. Již v peřince chápe se dítě všeho ručkama, ohmatává, ohýbá a láme. Později jest mu hračka — třeba jen panenka z klůcku nebo ořezané dřívko — věci nade všecko. Dítě si hraje, hra jest jeho prací, je základem k vážné práci v praktickém životě. Tato hra práce budí v duši dítěte pocit radosti a v tom spočívá hluboký význam ruční práce. Tělesná práce nutí dítě přemýšleti, usuzovati, přemáhati obtíže, vzpružovati pozornost, obohacuje zkušenost, vede k zručnosti praktické, brání lenosti. Ve škole zvyká dítě práci svědomité a soustavné. Aby pak co nejvíce škola pro život vychovávala, což se

u nás zajisté koná po stránce rozumové i mravní, bylo by s velikým prospěchem zaváděti do škol ruční práce chlapecké. Skutečně jsou v cizině při obecných a měšťanských školách dílny. Nejsou snad náhradou za dílny řemeslnické, aniž připravují výhradně k řemeslu, nýbrž slouží jako výchovný prostředek, učí ruční dovednosti, zručnosti, které potřebuje v životě každý člověk, ať je dělníkem nebo hospodářem, nebo úředníkem a j. Učitelstvo našeho okresu oceňujíc význam ručních prací chlapeckých pěstuje již namnoze tento obor výchovný, navádí k práci, učí chlapce zacházeti s nástroji, děti si robí hračky, po hračkách i praktické potřeby, lepí, vystřihují, vyřezávají, modelují. Děti jsou ruční prací nadšeny, neboť plyne z vyučování z prvouky, přírodovědy, z vyučování v zahradě, při kreslení a p. Na česko-moravské vysočině; kde velká část dětí jest jednostranně (a proto na újmu zdraví) naváděna k sífkování nebo k těžké práci nádenické a v létě k zahálčivému pasení, má vyučování ručním pracím i význam zdravotní, regenerační. Ruční práce chlapecké připouští u nás i vynes. c. k. minist. kultu a vyučování ze dne 21. září 1886 a řád školní a vyučovací v § 12. a není pochyby, že budou jednou v budoucnosti zavedeny do obecných škol ruční práce chlapecké jako předmět povinný. Spokojující se zatím pokusy dobrovolnými, jimiž se výchova mládeže prohlubuje, žádáme pp. starosty jako předsedy míst. škol. rad, aby v tom směru školu podporovali. Zakoupení materiálu a nejpotřebnějších nástrojů nijak nezatíží rozpočet, ale přinese dětem užitek, neboť si odnesou ze školy kromě rozšířených obzorů duševních a mravních i zručnost, která se v životě dobře uplatní.

V Německu vůbec boj s demoralisující literaturou jest veden velice energicky, a účastní se ho kromě sféry paedagogické i všichni ostatní činitelé, poznávající rozsah tohoto moderního nebezpečení. Spolky vzdělávací rozšířily svou činnost skoro na všechny vrstvy společenské, přenosné knihovničky rozesílány jsou do škol nejposlednějších obcí venkovských, do kasáren, továren a různých organizací. Povstaly četné podniky k vydávání laciných a dobrých knih, ukazují se stále nové časopisy určené buď speciálně pro mládež, buď pro rodiny, redigované velice pečlivě, jichž předplatné jest báječně nízké. Přes všechny tyto snahy produkce sensační literatury v Německu dosahuje dosud nesmírných rozměrů. Některé listy paedagogické proto dokazují, že nejlepšího výsledku v tomto případě bude možno docílití organisováním takových zaměstnání a zábav pro mládež, jež by upokojovaly její touhu po činu a dávaly vhodný pokrm její obraznosti. Nový druh takových zábav pocínají právě zaváděti učitelé v Haliči; je to sport na způsob anglického „scouting for boys“. Ke cvičením vybere se prostor asi 1 km široký, 3 km dlouhý, s částí zalesněný, s polními cestami a potůčky, což poskytuje jisté nesnáze v orientaci. Zábava spočívá v tom, že jedna skupina mládeže, opatřená vojenskou mapou, obdrží rozkaz ukrytí se na vykázaném území, po nějaké době pak vyjde druhý oddíl rovněž s vojenskou mapou, který má vypátrat stanoviště oddílu prvního. Ostražitost, aby nevpadli na přední stráž protivníka, ustavičné dorozumívání se s vůdcem a starost, aby porozuměli jeho rozkazům, dávaným do dálky praporečkem nebo trubkou, cvičí oko i ucho. Poněvadž mládež ukazuje pro ta cvičení veliký zápal, budou zaváděna ve větších rozměrech v Haliči.

M.

Boj proti pornografii. V Hamburku otevřena nedávno výstava, věnovaná ilustrování zhoubných vlivů literatury kriminální a pornografické. Shromážděny tu ukázky toho druhu literatury, vydávané jednak periodicky v sešitech, jednak v oddělených svazcích po 10 fenicích; dále statisticky znázorněn ohromný vzrůst zločinnosti u nezletilých během posledních let; podány výsledky odborných anket a zkoumání, jež jasně ukazují, že obrovská část demoralisujícího vlivu na mládež připadá na literaturu sensačně-pornografickou; dále zprávy novinářské o zločinech, vykonaných mládeží pod vlivem četby. Zvláštní skupinu tvoří laciné spisy lidové, obsahující zdravý pokrm pro mladistvé čtenáře. Výstava ta obejde po řadě i jiná města; brzy po jejím otevření přihlásilo se o ni již 19 měst německých.

Hygiena školní.

Ku desinfekci knih hodí se horký, ale vlhký vzduch a to dle udání F. Ballnera při teplotě 95° a 60 stupňů vlhkosti. Tříhodinné zahřívání knih v neprodyšně uzavřené skříni s vodou zničí veškeré zárodky. Ve skříni nechá se tak dlouho odkapovat a odparovat voda, až vlasový vlhkoměr ukazuje potřebnou vlhkost. Jak pokusy zjištěno, je tato sterilizační metoda méně škodlivá papíru než suchý horký vzduch, který zejména pevnost papíru značně ohrožuje. — Při této příležitosti nemožno s důrazem poukázat k tomu, jak v našich školách jako na výsměch hygieně půjčovány jsou dětem knihy třeba dvakrát, třikrát převázané, právě to brlohy bacilů nejrůznějších chorob, ba i infekčních nemocí. Otázky té mělo by si býti po zásluze povšimnuto. Mnohá kniha sama obsahově hodila by se spíše do kamen než do rukou dětských, je-li pak ještě naplněna mikroorganismy, zasluhuje toho dvojnásobně!

Z P R Á V Y.

Mezinárodní výstava zdravotnictví v Drážďanech r. 1911 bude zahájena v květnu. Dle přihlášek dosavadních budou na ní oficielně zastoupeny Rakousko-Uhersko, Rusko, Švýcarsko, Španěly, Francie, Japan a Čína, Brazílie a Mexiko; Anglie nebude sice zastoupena oficielně, avšak soukromé společenstvo zamýšlí zřídit zvláštní pavillon anglický. Rozdělení výstavy je uspořádáno tak, aby věci čistě odbornické měly vlastní oddělení vědecké, z něhož zase vyloučeny budou všechny věci odborníkovi známé. Ostatní též pro širší veřejnost zajímavé předměty výstavní rozděleny budou na dvanáct skupin hlavních: 1. vzduch, světlo, půda, voda; 2. sídla a příbytky (Ústřední topení, větrání, pohřbívání); 3. výživa a potraviny; 4. oděv a pěstění těla; 5. povolání a práce; 6. nemoci nakažlivé; 7. zařízení nemocniční a ochranná; 8. děti a osoby mladistvé; 9. zdravotnictví dopravnické; 10. zdravotnictví vojenské a námořnické; 11. zdravotnictví v osadách tropických a 12. statistika.

Skupina osmá: děti a osoby mladistvé — zahrnovati bude všechny vymoženosti až do nejnovější doby, pokud se týkají péče o kojence a zdravotnických opatření školních v neširším slova smyslu. Vrcholní zásadou pořadatelstva je shrnouti a znázorniti všechno, co lidstvo posud vykonalo ze

snahy po zdraví a v tomto směru se pohybovati bude též uspořádání osmé skupiny, kteráž zajisté odborníkovi i neodborníkovi poskytne velmi mnoho poučných poznatků.

Pojištění žactva proti úrazu. Ve švýcarském Winterthuru usnesli se pojistiti veškerou školní mládež proti úrazu při tamní urazové společnosti. Žactvo je pojištěno pro tyto případy:

a) Pokud se nachází ve školních místnostech, tělocvičně a místnostech ke škole přináležejících. Zejména platí pojištění pro případy, kdy učitel dělá pokusy buď ve třídě nebo v laboratoři u přítomnosti žáků; dále před a po vyučování, jakož i v přestávkách a při použití přístrojů, náradí ap., když nejsou žáci pod přímým dozorem. — b) Mimo školní budovu: při veškerých vycházkách žactva ke cvičení ve zbrani pod kontrolou inspekčního personálu; při veškerých pracích a cvičeních, návštěvách sbírek a museí, vycházkách učebných, při cvičení v plování, výletech a cestách pod vedením učitelů; konečně i při pochůzkách, jež žáci konají v přestávkách nebo v době vyučovací mezi jednotlivými budovami školními.

Zákonné postavení vdaných učitelek. V Německu. — V mnohých německých státech je zapovězeno ustanovovati vdané učitelky. Která učitelka se vdá, musí v půlletí opustiti školu a ztrácí právo na výslužné.

V Anglii. — Tato otázka se upravuje v každém distriktu školními úřady. V některých se ponechávají ve službě, v jiných se propouštějí.

V Nizozemsku. — Je navržen ministrem veřejné učby zákon, aby se neustanovovaly na místa vdané učitelky a ty, které jsou ve službě, donutiti, aby se učitelství vzdaly.

Ve Švýcarsku. — Na východě je veřejné mínění proti ustanovování vdaných učitelek do služby školní. V Zurichu školní komité odpírá jmenovati vdanou učitelku.

Maďarské školy v Chorvatsku. Maďarům nestačí, že vláda uherská proti zákonu vnucuje jazyk maďarský v Chorvatsku kde může, oni chtějí Chorvatsko tak pomadžarštiti jako Slovensko a jiné nemaďarské krajiny v Uhrách. Jak se maďarský vliv v Chorvatsku šíří, pozorovati lze na vzrůstu maďarských škol a dětí v nich. Nyní je tam již 42 maďarských škol s 86 učiteli a 6000 dětmi. Spolek „Julian“ dobře učitelům platí a učitelé za to horlivě pracují ve škole i mimo školu. Pořádají četné kursy pro analfabety, zřídili 157 lidových knihoven a rozprodali mezi lid na tisíce knih; zakládají spořitelny a družstva, přednášejí a bezplatně obstarávají právní záležitosti. Spolek „Julian“ všecky školní knihy a potřeby dětem zdarma opatřuje; činnost svou přenesl i do Bosny a zřídil již maďarskou školu v Sarajevě. — Učitelé chorvátští nemohou se již 30 let domoci lepšího platu a bídne živoří; proto jim na kulturní práci mezi lidem nezbyvá času.

(Podobný skoro poměr je i u německých a českých učitelů u nás. Němečtí učitelé — zvláště šulfrajnští — jsou nejhorlivějšími pracovníky v lidu, ale jsou dobře placeni.)

Školní zákony pro Bosnu. Bosenský sněm zahájil 14. února debatu o novém školském zákoně, kterým zavedena má býti čtyřletá povinná návštěva školy, již podléhaly by děti od 7—11 let. Sekční šéf bar. Pitner při oddůvodnění osnovy poukázal na to, že v zemi je nyní 339 elementárních škol pro 37.800 dětí, že však školy navštěvuje pouze 23.000 dětí.

Laicisace škol v Rusku. Levice a střed v dumě odhlasovaly zákon, aby církevní školy byly pod dozorem ministerstva veřejné učby. Pravice hlučně protestovala a členové její opustili zasedací síň.

Společný zájezd do Bosny, Hercegoviny a Dalmacie ve dnech 31. července až 12. srpna t. r. pořádá Alois Klaus, učitel obchodní školy v Chrudimi. Výprava vyjíždí dne 31. července v I. tř. dunajské parolodi z Vídně do Budapešti, kterémužto městu věnován celý následující den. Odtud přes Vukovar (prohlídka města) a Bosenský Brod do Sarajeva, (dvoudenní pobyt) lázni Ilidži, Mostaru (půl dne) i Dubrovniku, kdež pobudou účastníci výletu 2 a půl dne. (Z Dubrovniku vykoná se odbočný výlet do Kotoru a Černé Hory.) Dne 8. července navštíví se ostrov Korčula, Hvar a město Split, následujícího dne Malý Lošin a Pulje a 10. a 11. srpna vykoná se prohlídka Terstu. Rozpočet s jízdným, stravným a noclehem v nejpřednějších hotelích v Budapešti, Sarajevě, Dubrovniku i Terstu činí toliko 128 K. Tato suma mohla býti stanovena proto, poněvadž zájezd jest čistě nezištným. Podrobný prospekt cesty zašle na požádání pořadatel.

Velikonoční výprava do Benátek a na Gardské jezero. O letoších velikonočních uspořádá Jaroslav Karásek, c. k. učitel tělocviku v Brně společnou výpravu do Postojny, jeskyň St. Cauzianských, Terstu, Miramare, Benátek, Verony a na Gardské jezero. Vyjede se z Vídně v úterý 11. dubna večer, návrat přes Innsbruck do Vídně a do Prahy v úterý 18. dubna večer. Náklad na veškeré výlohy činí 235 K s jízdou v Rakousku ve III. tř., v Itálii v II. tř., na lodi v I. tř.: s jízdou všude ve II. tř., s lůžkem ve vagoně spacím a na lodi v I. tř. 295 K. K přihláškám nutno připojiti zálohu 50 K.

Tříměsíční kurs pro domácí hospodářství při kuchařské a hospodyňské škole Vesny v Brně počne 1. dubna a potrvá do 30. června. Přípravuje k vedení jednoduché domácnosti. Do kursu přijímají se žákyně nejméně čtrnáctileté. Přihlášky přijímá a podrobné zprávy na požádání podá ředitelství kuchařské a hospodyňské školy Vesny v Brně, Augustínská ulice.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna R o b. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Tiskem Roberta Veselého ve Strážnici.